

EVLÂT EDİNME YOLU İLE VATANDAŞLIĞIN KAYBEDİLMESİ VE KAZANILMASI

ACQUISITION AND LOSS OF NATIONALITY BY ADOPTION

Musa AYGÜL*

Özet: Bu çalışmanın amacı, evlât edinmenin vatandaşlık hukuku bakımından sonuçlarını incelemektir. Günümüzde, evlât edinilmiş çocuğun vatandaşlık durumu, kan bağı ile (tabii) soybağı kurulan çocukların vatandaşlığına yaklaştırılmaya çalışılmaktadır. Makalede, evlât edinmenin, evlâtlığın vatandaşlığına etkisi, milletlerarası sözleşmeler, karşılaştırmalı hukuk ve Türk hukuku bakımından incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Vatandaşlık, evlât edinme, evlât edinme ile vatandaşlığın kaybedilmesi ve kazanılması, evlât edinme ile vatandaşlığın kazanılması usulü.

Abstract: The aim of this article is to analyze the effects of intercountry adoption on the nationality. The intercountry adoption has usually effects nationality of the adopted child. The effects of intercountry adoption on the nationality are analyzed according to international conventions, comparative law and Turkish Law. Especially requisites for acquisition of Turkish citizenship by adoption according to Turkish Citizenship Law (Law No: 5901, Adoption Date: 29.05.2009) are also analyzed in this article.

Keywords: Adoption, nationality, acquisition and loss of nationality by adoption, the procedure for acquisition and nationality by adoption.

I. GENEL OLARAK

Evlât edinme, evlât edinen ile evlâtlık arasında yapay soybağı kuran bir medenî hukuk işlemidir (MK m. 282/3).¹ Mülga 743 sayılı Medenî Kanundan (MK) farklı olarak 4721 sayılı MK m. 315/1'de

* Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı.

¹ 743 sayılı Medenî Kanunda, evlât edinmenin hukukî niteliğini bir sözleşme olarak kabul edildiği ve 4721 sayılı Medenî Kanunda ise evlât edinmenin mahkeme kararı ile kurulabilmesi karşısında, evlât edinmenin artık bir sözleşme olarak nitelendirilemeyeceği ve kamusal işlem (karar) olarak nitelendirilmesi gerektiği hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Aydoğdu, Murat, *Çağdaş Hukukî Gelişmeler Işığında Evlât Edinme*, Adalet Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 2009, s. 4 vd; Dural, Mustafa/Ögüz, Tufan/Gümüş, Alper, *Türk Özel Hukuku*, C. III, Filiz Kitabevi, İstanbul 2005, 481.

hükme bağlandığı üzere, mahkemece verilecek inşai bir kararla, evlât edinen ile evlâtlık arasında suni soybağı kurulmaktadır.² Kan bağına dayanan soybağından ayırmak amacıyla evlât edinme yolu ile kurulan soybağı için, suni, akdi, mukavelevi, cali gibi tabirler kullanılmaktadır.³ Medenî Kanunda, bu şekilde kurulmuş soybağına bazı hukukî sonuçlar bağlanmıştır. Örneğin, evlâtlığın, evlât edinenin soyadını alması ya da mirasçısı olması gibi (MK m. 314). Günümüzde, kan bağı ve evlât edinme yoluyla kurulan soybağının sonuçları arasındaki farkların kaldırılmasına çalışılmakta; evlât edinilen çocuğun da diğer çocuklar ile aynı haklara sahip olması gerektiği yönünde görüşler savunulmaktadır.⁴

Etkileri (sonuçları) bakımından evlât edinme, tam evlât edinme sistemi (*full adoption, adoptio plena, volladoption*), sınırlı (basit) evlât edinme sistemi (*simple adoption, adoptio minus plena, teiladoption*) ve karma evlat edinme sistemi olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

Tam evlât edinme sisteminde, evlât edinen ile evlâtlık arasında tam bir hısımlık ilişkisi doğmakta ve evlâtlığın tabii ana babasıyla hısımlık ilişkisi, evlenme yasağına ilişkin bazı istisnai hükümler dışında, sona ermektedir.⁵ Evlâtlık artık tabii ana babasına ve kan hısımlarına mirasçı olamamakta ve tabii ana babanın çocukla şahsî ilişki kurma hakkı da kalmamaktadır.⁶ Tam evlât edinmede evlât edinilen çocuk, evlât edinen ana babadan doğmuş bir çocuğun hukukî statüsünü kazanmaktadır. Bunun sonucu olarak da, evlâtlık ile evlât edinen ve evlât edinenin kan ve sihrî hısımları arasında, kan bağına dayanan hısımlık ilişkisi meydana gelmektedir. Dolayısı ile hem evlâtlık ve alt soyu, evlât edinene ve onun kan hısımlarına, hem de evlat edinen ve onun kan hısımları evlâtlığa mirasçı olurlar. Nasıl ki, kan bağına dayanan

² Kırkbeşoğlu, Nagehan, *Soybağı Alanında Biyoetik ve Hukuk Sorunları*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2006, s. 25.

³ Acabey, Beşir, *Soybağı Kurulması, Genel Olarak Sonuçları, Özellikle Evlilik Dışında Doğan Çocukların Mirasçılığı*, Güncel Hukuk Yayınları, İzmir 2002, s. 142.

⁴ Bauböck, Rainer/Perchinig, Bernhard, "Evaluation And Recommendations", (eds, Bauböck, Rainer/ Ersbøll, Eva/Groenendijk, Kees/Waldrauch, Harald, Acquisition and Loss of Nationality, Amsterdam University Press, Amsterdam 2006, Vol. I), s. 457.

⁵ Aydoğdu, s. 68.

⁶ Baygın, Cem, "Evlât Edinmenin Sonuçları", *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. VII, S. 3 - 4, 2003, s 627.

hısımlık ilişkisi sona erdirilemiyorsa, tam evlât edinme sisteminde de hısımlık ilişkisi haklı nedenler olsa da sona erdirilemez.⁷ Bu şekilde bir düzenlemenin amacı, evlâtlığın evlât edinen aileyi benimsemesi ve taraflar arasında gerçek bir aile bağının kurulmasıdır.⁸ Örneğin Birleşik Krallık'ta, İsviçre'de, ABD'nde, Avustralya'da ve İskandinav ülkelerinde, Avrupa ülkelerinin ekseriyetinde, çocukların evlât edinilmesinde, tam evlât edinme sistemi kabul edilmiştir.⁹

Sınırlı evlât edinme sisteminde, sadece evlât edinen ile evlâtlık arasında hısımlık ilişkisi doğmakta ve evlâtlık ile tabii ana baba arasındaki hısımlık ilişkisi sona ermemektedir. Evlatlık ile tabii ana baba arasında ilişkiler sınırlı olarak devam ederken, evlât edinen ile de sınırlı bir hısımlık ilişkisi kurulmaktadır. Bu sistemde, tabii ana baba, evlâtlık ile şahsî ilişki kurulmasını talep edebilmekte; evlâtlık da, tabii ana babasına ve onun kan hısımlarına mirasçı olabilmektedir. Sınırlı evlât edinmede, sadece evlât edinen ile evlâtlık arasında hısımlık ilişkisi kurulduğundan evlâtlık, yalnızca evlât edinenin mirasçısı olabilmekte; evlât edinenin kan hısımlarına ise mirasçı olamamaktadır. Sınırlı evlât edinmede, evlâtlığın mirasçılık hakkı sözleşme ile ortadan kaldırılabılır. Ayrıca, taraflar, haklı sebeplere istinaden evlât edinmenin geleceğe etkili olarak sona erdirilmesini de hâkimden talep edebilirler. Fransa, Romanya, Japonya, Meksika, Peru, Filipinler gibi ülkelerde, sınırlı evlât edinme sistemi kabul edilmiştir.¹⁰

Karma evlât edinme sisteminde, küçüklerin evlât edinilmesinde, tam evlât edinme sistemi benimsenir iken, erginlerin evlât edinilmesinde ise, sınırlı evlât edinme sistemi kabul edilmektedir. Almanya, Fransa, Arjantin, İspanya, Belçika ve İtalya'da karma sistem uygulanmaktadır.¹¹

⁷ Baygın, s. 627.

⁸ Ruhi, Ahmet Cemal, *Türk Hukukunda Evlât Edinme ve Evlât Edinme ile İlgili Yabancı Mahkeme Kararlarının Türkiye'de Tanınması*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2002, s. 19; Arat, Tuğrul, "Evlât Edinme Hukukundaki Gelişmelere Toplumsal - İşlevsel Açıdan Bakış", *Osmal F. Berki'ye Armağan*, Ankara 1977, s. 109; Akyüz, Emine, "Evlât Edinmeye İlişkin Uluslararası Sözleşmeler, Çağdaş Hukuk Sistemleri ve Türk Medenî Kanunu", *Prof. Dr. Hamide Topçuoğlu'na Armağan*, Ankara 1995, s. 155.

⁹ O'Halloran, Kerry, *The Politics of Adoption*, Second Edition, Springer, 2009, 263-289.

¹⁰ O'Halloran, 263-289; Aydoğdu, s. 68 - 69; Baygın, s. 628.

¹¹ Aydoğdu, s. 69.

Türk hukukunda ise, hangi sisteminin kabul edildiği hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Sınırlı evlât edinmenin kabul edildiği yönünde görüşler¹² ağırlıkta olmasına rağmen, tam evlât edinme ve sınırlı evlât edinme hükümlerinin terkiinden oluşan kendine özgü bir sistemin benimsendiği de, ileri sürülmektedir.¹³

Kanaatimize göre, Medenî Kanun'da, tabii ana baba ile hukukî ilişkinin devam ettirilmesi (MK m. 314/V), evlenme engelinin belirli kişiler arasında olması (MK m. 129/I-3), mirasçılık ilişkisinin tek yönlü ve evlâtlık lehine olması (MK m. 500/I-II), evlâtlık ilişkisinin çok zor da olsa kaldırılabilme olanağının olması (MK m 317 vd), evlâtlık sebebiyle hısımlık ilişkisinin belirli kişiler arasında olması gibi sınırlı evlât edinme sistemine özgü hukukî sonuçlar sebebiyle Türk hukukunda sınırlı evlât edinme sisteminin kabul edildiği söylenebilir. Ancak evlâtlık ilişkisinin kanunda sayılan sebepler dışında kaldırılamaması (hatta çocuğun menfaatine aykırı olarak neredeyse hiç kaldırılamaması, MK m. 317 vd.)¹⁴, evlenme engelinin mutlak butlan sebebi olması (MK m. 145/I-5), mahkeme kararı ile evlâtlık ilişkisinin kurulabilmesi (MK m. 315/I) gibi tam evlât edinme sistemine özgü hukukî sonuçlar sebebiyle de, tam evlât edinme sistemine doğru bir temayül olduğu görülmektedir. Diğer bir ifade ile Türk hukukunda sınırlı (basit) evlât edinme sistemi benimsenmiş iken, tam evlât edinme sistemine özgü bazı sonuçlar da, Medenî Kanun'da kabul edilmiştir.

¹² Ruhi, s. 20; Nomer, Ergin, Devletler Hususî Hukuku, Beta Yayınevi, İstanbul 2011, s. 275; Baygın, s. 629. Yazar, Türk hukukunda sınırlı evlât edinme sisteminin kabul edildiğini söylemekle birlikte, tam evlât edinme sistemine dair bir takım hükümlere de yer verilmiş olmasından dolayı karma bir sistemin kabul edildiğini ileri sürmektedir.

¹³ Aydoğdu, s. 69 - 71. Yazar, daha sonraki sayfalarda önceki görüşünden farklı olarak evlâtlık ile evlât edinen arasında hısımlık ilişkisini açıklarken Türk hukukunda sınırlı evlât edinme sisteminin benimsendiğini ileri sürmektedir: Aydoğdu, s. 514. Serozan ise, yabancı bir kural alınırken sistem uyumunun korunması gerektiğini, buna uyulmaması sebebi ile ortaya kendine özgü bir sistem çıkmadığını belirtmektedir. Yazar aynen "iki değişik sistemden bir karma oluşturulmaya çalışılırsa, ortaya özgün bir sentez çıkmaz, derme çatma arabesk bir mozaik çıkar" şeklinde bir değerlendirmede bulunmaktadır: Serozan, Rona, "Yeni Medenî Kanun'un Çocuklara (Soybağı Hukukuna ve Çocuk Haklarına) İlişkin Düzenlemesi", Prof. Dr. Ünal Tekinalp'e Armağan, C. II, İstanbul 2003, s. 506. Aynı yönde bkz: Dural/Öğüz/Gümüş, s. 503.

¹⁴ Ansay, Tuğrul, "Türk Hukukunda Evlâtlık İlişkisinin Kurulması ve Bunun Sınır Ötesine Yansımaları", Prof. Dr. Bilge Öztan'a Armağan, Ankara 2008, s. 89; Serozan, Rona, Çocuk Hukuku, Vedat Kitapçılık, 2. Baskı, İstanbul 2005, s. 223.

Türkiye'nin de taraf olduğu Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlât Edinme Konusunda İşbirliğine Dair La Haye Sözleşmesi'nde¹⁵ hem tam evlât edinme hem de sınırlı evlât edinme sistemleri kabul edilmiştir. Ancak Sözleşme'de, sınırlı evlât edinmenin tam evlât edinmeye dönüştürülebilmesine de olanak tanınmıştır (m. 27). Üstelik Sözleşme'de, evlât edinmenin gerçekleştirildiği ülkede tam evlât edinme sisteminin kabul edilmesi halinde, bu evlât edinmenin diğer âkit devletlerde de tanınması mecburiyeti getirilmiştir (m. 26/I – c).

II. EVLÂT EDİNMENİN VATANDAŞLIK HUKUKU BAKIMINDAN SONUÇLARI

Evlât edinmenin, hem evlât edinenin hem de evlatlığın vatandaşlığını etkilemesi söz konusu olabilir. Ancak, evlât edinmenin, daha çok evlatlığın vatandaşlığına etkisi söz konusu olmaktadır.¹⁶ Diğer bir ifade ile evlât edinmenin vatandaşlığa etkisi tek yönlüdür; vatandaşlığı etkilenecek olan taraf, evlatlıktır.¹⁷

Evlât edinmenin evlatlığın vatandaşlığa etkisi de iki şekilde söz konusu olabilir. Birincisi, evlatlığın, evlât edinenin vatandaşlığını kazanması sebebiyle, önceki vatandaşlığını kaybetmesidir.¹⁸ İkincisi ise, evlatlığın, evlât edinenin vatandaşlığını kazanmasıdır.¹⁹

A) EVLÂT EDİNME YOLU İLE VATANDAŞLIĞIN KAYBEDİLMESİ

Evlât edinme işleminin, evlatlığın vatandaşlığına hukuki etkisi bakımından menfi sonucu, vatandaşlığın kaybıdır. Buna göre, evlatlığın, evlât edinme sebebi ile vatandaşlığını kaybetmesi iki şekilde olur.

Birincisi, evlât edinme işleminin iptal edilmesi, geçersiz olması ya da herhangi bir sebeple sona erdirilmesi durumlarında, bu evlât edin-

¹⁵ R.G.:19.04.2004 – 25438. Bundan sonra bu sözleşme için “Evlât Edinmeye Dair La Haye Sözleşmesi” kısaltması kullanılacaktır.

¹⁶ Göger, Erdoğan, *Türk Tâbiyet Hukuku*, AÜHF Yayınları, 4. Bası, Ankara 1979, s. 55.

¹⁷ Göger, s. 55.

¹⁸ Waldrauch, Harald, “Loss of Nationality”, (eds, Bauböck, Rainer/ Ersbøll, Eva/ Groenendijk, Kees/Waldrauch, Harald, *Acquisition and Loss of Nationality*, Amsterdam University Press, Amsterdam 2006, Vol. I), s. 200, (Loss of Nationality).

¹⁹ Göger, s. 56; Uluocak, Nihal, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1989, s. 46.

meye bağlı olarak kazanılan vatandaşlığın kaybedilmesidir. İtalyan hukukunda, evlâtlığın evlât edinene karşı bir suç işlemesi sebebiyle evlât edinmeye son verilmesi halinde, evlâtlığın kazanmış olduğu vatandaşlığı da kaybedeceği düzenlenmiştir. Eğer evlât edinme işlemi başka bir sebeple iptal edilirse, vatansız kalmamak kaydı ile evlâtlığın ergin olmasından itibaren bir yıl içinde seçme hakkı ile İtalyan vatandaşlığından ayrılma hakkı bulunmaktadır.²⁰ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin, çocukların vatandaşlığı bakımından üye devletlere yol göstermek üzere benimsediği tavsiye ilkelerinin 15. maddesinde, çocuğun yasal olarak bir ülkede beş yıldan fazla süreyle bulunması halinde, evlât edinme işleminin iptal ya da geçersiz olmasının, çocuğun vatandaşlığının kaybına sebebiyet vermemesi gerektiği ifade edilmiştir.²¹

İkincisi, yabancı birisi tarafından evlât edinilen çocuğun, bu evlât edinme sebebiyle vatandaşlığını kaybetmesidir. Bazı milletlerarası sözleşmelerde, çocuğun evlât edinme sebebi ile vatandaşlığını kaybetmesi, çocuğun vatansız kalmaması diğer bir ifade ile evlât edinenin vatandaşlığını kazanabilmesi şartına bağlı tutulmuştur.

Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nin²² 7 (g) maddesinde, vatandaşlığın *ex lege* (kendiliğinden=otomatik=kanun yoluyla²³) ya da yetkili makam kararı ile kayıp sebeplerinden birisi olarak, evlât edinilenin evlât edinilenlerden birisinin vatandaşlığını kazanması ya da hali hazırda o ülke vatandaşlığına sahip olması gösterilmiştir.

Vatandaşlık Kanunlarının İntibaksızlığından Doğan Bazı Meseleler Hakkında Sözleşme'nin²⁴ 17. maddesine göre, bir âkit devlet, evlât

²⁰ De Groot, Gerard-Rene/Vink, Maarten P., *Loss of Citizenship, Trends and Regulations in Europe*, s. 33 - 34, <http://eudo-citizenship.eu>, (15.05.2011). Waldrauch, *Loss of Nationality*, s. 186.

²¹ Recommendation CM/Rec(2009)13 of the Committee of Ministers to Member States on the Nationality of Children, <https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=1563529>, (15.05.2011).

²² Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesinin İngilizce ve Türkçe metni için bkz: Aybay, Rona, *Vatandaşlık Hukuku*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2006, s. 449 vd.

²³ "Kanun yolu" ile vatandaşlığın kazanılması 403 sayılı mülga Kanunda kullanılan bir kavramdı. "Kanun yolu ile kazanma" şahsın iradesine tâbi olmaksızın Türk vatandaşlığının tevcih edildiği durumları ifade etmek için kullanıldığı hakkında bkz: Nomer, Ergin, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Filiz Kitabevi, 14. Baskı, İstanbul 2003, s. 52, (2003).

²⁴ Sözleşmenin İngilizce metni için bkz: <http://www.unhcr.org/refworld/publisher/LON,,,3ae6b3b00,0.html>, (15.04.2011).

edinme yolu ile evlâtlığın vatandaşlığının kaybına ilişkin düzenlemeyi ancak evlât edinenin devletin hukukunun, evlâtlığın bu sebeple vatandaşlık kazanabilmesine imkân tanınması halinde yapabilecektir.

Vatansızlığın Azaltılmasına Dair 1961 tarihli BM Sözleşmesi'nin²⁵ 5/I. maddesinde de, bir kimsenin evlilik, evliliğin sona ermesi, tanıma ya da evlât edinme gibi kişisel durumlardaki değişmeler, vatandaşlığın sona erdirilmesini içeriyorsa, bu şekilde bir vatandaşlığın kaybı, başka bir vatandaşlığa sahip olunması ya da elde edilmesi şartına bağlanmıştır. Çocukların Evlât Edinilmesi Hakkında 1967 tarihli Avrupa Sözleşmesi'nin²⁶ 11/II. maddesinde de, aynı hüküm bulunmaktadır (2008 yılında revize edilmiş metin, m. 12/II).²⁷

Evlât edinme sebebi ile vatandaşlığın kaybı, bazı ülkelerde özel bir usule tâbi iken, bazılarında otomatik olarak gerçekleşmektedir. Belçika, Almanya, İsviçre ve Lüksemburg'da yabancı tarafından evlât edinilen çocukların, evlât edinen ebeveynlerden birisinin vatandaşlığını kazanması ya da bu vatandaşlığa sahip olması halinde, vatandaşlıklarını *ex lege* kaybedecekleri düzenlenmiştir.²⁸ Alman hukukunda evlâtlığın Alman vatandaşlığını kaybetmesi, evlâtlığın evlât edinenin vatandaşlığını *ex lege* kazanması şartına bağlanmıştır. Eğer evlâtlık yabancı vatandaşlığı bir talep ile kazanmakta ise, Alman vatandaşlığını *ex lege* kaybetmemektedir. Yine evlâtlığın Alman ebeveyni ile bağlantısı devam etmekte ise (sınırlı evlât edinme), evlâtlık Alman vatandaşlığı

²⁵ Sözleşmenin Türkçe metni için bkz: <http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/yedek/b2-sozlesmeler/sozlesmeler/01-birlesmismilletlersozlesmeleri/19vatans%C4%B1zl%C4%B1k.pdf>, (15.04.2011).

²⁶ Sözleşme hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Tiryakioğlu, Bilgin, *Çocukların Korunmasına İlişkin Milletlerarası Sözleşmeler ve Türk Hukuku*, Başbakanlık Aile Kurumu Yayınları, Ankara 1991, s. 28, (Türk Hukuku).

²⁷ Hailbronner, Kay, "Nationality in Public International Law and European Law", (eds, Bauböck, Rainer/ Ersbøll, Eva/Groenendijk, Kees/Waldrauch, Harald, Acquisition and Loss of Nationality, Amsterdam University Press, Amsterdam 2006, Vol. I), s. 69 - 70; The Implementation and Operation of the 1993 Hague Inter-country Adoption Convention: Guide to good Practices, The Hague 2008, s. 108, http://www.hcch.net/upload/adoguide_e.pdf, (Guide No. 1); Duncan, William, "Nationality and the Protection of Children Across Frontiers the Case of Inter-country Adoption", 3rd European Conference on Nationality, Strasbourg, 11-12 October 2004, Room 1, Palais de l'Europe, "Nationality and the Child", s. 10, http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/nationality/3_WEB%20E%20Rep.%209.pdf, (15.05.2011). Sözleşmenin İngilizce metni için bkz: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/058.htm>, (15.05.2011).

²⁸ De Groot- Vink, s. 36.

ğını muhafaza edecektir. Alman hukukunda vatandaşlığın kaybı bazı şartlar altında, evlâtlığın çocuklarına da etki etmektedir. Hollanda hukukunda, evlâtlık, evlât edinen yabancı ebeveynin vatandaşlığını kazanması halinde, vatandaşlığını kaybetmektedir.²⁹

İsviçre hukukunda ise, bir yabancı tarafından evlât edinilen İsviçreli, vatandaşlığını idarî bir karar ile kaybetmektedir. Yunan hukukunda da, evlâtlık, evlât edinenin vatandaşlığını kazanması ve evlât edinenin de Yunan İçişleri Bakanlığına müracaat etmesi halinde, müracaatın Yunan idarî makamlarınca kabul edilmesi şartıyla Yunan vatandaşlığını kaybetmektedir.³⁰

Türk hukukunda ise, evlât edinme, hem mülga 403 sayılı hem de 5901 sayılı Kanunda *ex lege* ya da yetkili makam kararı ile vatandaşlığın kaybı sebebi olarak kabul edilmemiştir.³¹ Ancak hem mülga 403 sayılı (m. 27/I-b)³² hem de 5901 sayılı (m. 34/I - c)³³ Kanunda, evlât edinme yoluyla Türk vatandaşlığını kazananlara seçme hakkı ile Türk vatandaşlığından ayrılma hakkı tanınmıştır.

B) EVLAT EDİNME YOLU İLE VATANDAŞLIĞIN KAZANILMASI

1. Genel Olarak

Çocuklar, genellikle doğum yoluyla ve ana babalarına bağlı olarak vatandaşlık kazanırlar. Bununla birlikte pek çok hukuk sisteminde, çocukların doğumdan sonra da vatandaşlık kazanabilmelerine ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Hatta bu düzenlemelerde, çocuğun doğum yoluyla başka bir devlet vatandaşlığını kazanıp kazanmadığı da

²⁹ De Groot - Vink, s. 36; Waldrauch, *Loss of Nationality*, s. 200.

³⁰ De Groot - Vink, s. 37; Waldrauch, *Loss of Nationality*, s. 200.

³¹ Uluocak, s. 46. Bir Türk vatandaşının yabancı birisi tarafından evlât edinilmesi halinde mülga 403 sayılı Kanununun 3. maddesindeki "*evlât edinme, evlâtlığın vatandaşlığına tesir etmez*" kuralı gereğince evlâtlığın Türk vatandaşlığının kaybetmeyeceği hakkında bkz: Göger, s. 56.

³² Doğan, Vahit, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Seçkin Yayınevi, 8. Baskı, Ankara 2008, s. 159, (2008); Nomer, 2003, s. 99.

³³ Nomer, Ergin, *Vatandaşlık Hukuku*, Filiz Kitabevi, 18. Baskı, İstanbul 2010, 138 vd, (2010); Doğan, Vahit, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Seçkin Yayınevi, 10. Baskı, Ankara 2010, s. 148 vd, (2010); Erdem, Bahadır B., *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Beta Yayınevi, İstanbul 2010, s. 233 vd.

dikkate alınmamaktadır. Bunun tipik örneklerinden birisi de, çocuğun evlât edinilmesi sebebiyle, bir devletin vatandaşlığını kazanmasıdır.³⁴

Günümüzde, evlât edinilmiş çocuğun vatandaşlık durumu, kan bağı ile (tabii) soybağı kurulan çocukların vatandaşlığına yaklaştırılmaya çalışılmaktadır.³⁵ Bu düşüncede, *“nasıl bir çocuk doğumla soybağına istinaden vatandaşlık kazanıyorsa, evlât edinilen çocuk da, evlât edinmeden sonra, evlât edinen ebeveynin vatandaşlığını kazanmalıdır”*³⁶ anlayışı etkili olmaktadır.

2. Milletlerarası Sözleşmelerde Evlât Edinme Sebebiyle Vatandaşlığın Kazanılmasına İlişkin Hükümler

Milletlerarası evlât edinmelerde, evlât edinilen çocuğun hangi şartlarda yeni bir vatandaşlık kazanacağı ve mevcut vatandaşlığını kaybedeceği sorusunun cevabı verilirken, Çocuğun Korunmasına Dair BM Anlaşması'nın 7/II. maddesi göz önünde bulundurulmalıdır. Bu hükme göre, *“Taraflar Devletler, özellikle çocuğun tabiiyetsiz kalması söz konusu olduğunda kendi ulusal hukuklarına ve ilgili uluslararası belgeler çerçevesinde üstlendikleri yükümlülüklerine uygun olarak bu hakların işlerlik kazanmasını taahhüt”* etmişlerdir.

Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nin, vatandaşlığın *ex lege* kazanılmasını düzenleyen 6. maddesinde, evlât edinme bulunmamaktadır. Ancak Sözleşme'nin 6/IV. maddesinde, vatandaşlığa almada kolaylık gösterilecek kişiler sayılmıştır. Bu kişilerden birisi de, evlât edinilen çocuklardır. Buna göre, her âkit devlet, kendi vatandaşı tarafından evlât edinilmiş çocukların, vatandaşlığa alınmasını kolaylaştıracaktır (m. 6/IV-d).³⁷ Ayrıca, Sözleşme'nin 7(g) maddesinde, çocuğun yabancı bir devlet vatandaşı tarafından evlât edinilmesini, evlâtlığın vatansız kalmaması kaydıyla, vatandaşlığın *ex lege* ya da idarî bir kararla kayıp sebebi kabul edilmiştir.

³⁴ Waldrauch, Harald, *“Acquisition of Nationality”*, (eds, Bauböck, Rainer/ Ersbøll, Eva/Groenendijk, Kees/Waldrauch, Harald, *Acquisition and Loss of Nationality*, Amsterdam University Press, Amsterdam 2006, Vol. I), s. 167, (Acquisition).

³⁵ Bauböck/Perchinig, s. 457.

³⁶ Walmsley, Andrew, *Report on Conditions for the Acquisition and Loss of Nationality*, s. 7, http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/nationality/Reports_en.asp, (15.05.2011), (Report).

³⁷ Tanrıbilir, Feriha Bilge, *“Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Türk Hukuku”*, Prof. Dr. Ergin Nomer'e Armağan, MHB, 2002, s. 106 – 107, (Avrupa); Güngör, Gülin, *“Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi”*, Prof. Dr. Yılmaz Altuğ'a Armağan, MHB, Y. 1997 – 1998, s. 229 vd.

1967 tarihli Çocukların Evlât Edinilmesi Hakkında Avrupa Sözleşmesi'nin 11/I. maddesinde, evlât edinilen çocuk ile evlât edinen kişi veya evli çift aynı vatandaşlıkta değilse, her âkit devletin, çocuğun evlât edinen ya da edinenlerin vatandaşlığını kazanmasına ilişkin düzenlemeleri yapması hüküm altına alınmıştır. Aynı sözleşmenin 2008 tarihli revize edilmiş metninde ise, kendi vatandaşlarından birisinin yabancı bir çocuğu evlât edinmesi halinde, her âkit devletin, çocuğun vatandaşlığı kazanabilmesi için gerekli düzenlemeleri yapması kabul edilmiştir (m. 12/I).

Türkiye'nin de taraf olduğu Çocuk Haklarına Dair BM Sözleşme'sinin³⁸ 21/(c) maddesinde, her bir akit devletin, başka bir ülkede evlât edinilmesi düşünülen çocuğun, kendi ülkesinde mevcut evlât edinme durumuyla eşdeğer olan güvence ve ölçülerden yararlanmasını sağlayacağı kabul edilmiştir. Bu hükümle, bir âkit devlette gerçekleştirilen evlât edinme eğer evlâtlığa, evlât edinen ailenin vatandaşlığını kazandırıyor, aynı sonucun ülke dışında gerçekleştirilen evlât edinmeler için de kabul edilmesi gerektiği ortaya konmaktadır.

Evlât Edinmeye Dair La Haye Sözleşmesi de aynı prensibi içermektedir. Sözleşmeye göre, tam evlât edinmelerde, ülke dışında evlât edinilen bir çocuğun, ülke içinde evlât edinen çocuklar ile aynı haklara sahip olması gerektiği kabul edilmiştir.³⁹ Evlât Edinmeye Dair La Haye Sözleşmesi'nde, çocuk ile tabii ebeveyni arasındaki hukukî bağları tamamen sona erdiren bir evlât edinmede, çocuğun, kabul eden devlette ve diğer bir akit devlette, bu akit devletlerin her birinde sahip olduğu evlât edinmeden doğan haklardan aynen yararlanacağı kabul edilmiştir (m. 26/II). Tam evlât edinmede, evlâtlık, evlât edinenlerin vatandaşlığını kazanmalıdır.

Tam evlât edinme sistemini kabul eden devletlerin vatandaşlık düzenlemelerinde, evlât edinilen çocuğun vatandaşlık kazanma hakları kabul edilmektedir.⁴⁰ Evlât Edinmeye Dair La Haye Sözleşmesi'ne taraf ülkeler arasındaki eğilim, evlâtlığın, evlât edinenin ya da evlât edi-

³⁸ R.G.: 11 12.1994 - 22138.

³⁹ Guide No: 1, s. 109.

⁴⁰ Walmsley, Report, s. 7; Galicki, Zdzislaw, Nationality of the Child - Feasibility Study, s. 11 – 12, <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/nationality/CDCJ-BU%20%282006%29%2029%20e%20-%20STUDY%20National%20of%20Child%20GALICKI%20Dec%202006.pdf>, (15.05.2011).

nenlerden birisinin vatandaşlığını kazanılması yönündedir.⁴¹ Bu konuda özel bir komisyon tarafından 2000 yılında hazırlanan raporda, evlât edinme sebebi ile çocukların otomatik olarak vatandaşlık kazanması yönünde bir temayül bulunduğu ve pek çok hukuk sisteminde, evlât edinen ebeveynden birisi o ülkenin vatandaşı olmak şartı ile çocuğun, götürüldüğü devletin vatandaşlığını kazandığı ifade edilmiştir. Yine raporda, bazı hukuk sistemlerinde, çocuğun ülkeye getirilmesi şartı da arandığı belirtilmiştir. Ancak sonuçta, çocuk ya evlât edinme ile birlikte ya da vatandaşlığı kazanılacak ülkeye götürüldüğünde, evlât edinenin ya da evlât edinen ebeveynden birisinin vatandaşlığını kazanabilmektedir.⁴²

Aynı Komisyon'un 2005 yılındaki raporunda, çocuğun vatansız kalmasını önlemek için birçok ülkede, götürüldüğü ülkenin vatandaşlığını otomatik olarak kazanması ve o ülkedeki evlât edinilen çocuklar ile aynı muameleye tâbi olması yönünde bir eğilimin bulunduğu belirtilmiştir. Raporda, evlât edinilen ve götürüldüğü ülkenin vatandaşlığını kazanamayan çocukların durumuna da değinilmiştir. Buna göre, götürüldüğü ülkenin vatandaşlığını kazanamayan bir çocuk, daha sonra yetişkin olduğu dönemlerde herhangi bir sebeple geldiği ülkeye gönderilme ya da sınırdışı işlemine maruz kalmamalıdır. Bu şekilde bir geri gönderilmenin, çocuğun yüksek yararına ve insan haklarına aykırı olduğu vurgulanmıştır. Çünkü, bu kimsenin gönderildiği ülkenin dilini konuşamaması ve orada bir ailesi ya da bağlantı içinde olduğu birisinin olmaması söz konusu olabilir. Yine Raporda, çocuğun bulunduğu ülke ile evlât edinecek muhtemel ebeveynin mutad meskeninin bulunduğu ülkenin yetkili otoriteleri arasındaki işbirliği, çocuğu vatansız bırakmamalı ve çocuk hiçbir gecikme olmaksızın ya da mümkün olan en kısa sürede, evlât edinen ebeveynin vatandaşlığını kazanması gerektiği vurgulanmıştır. Neticede, Sözleşme ile ilgili olarak kurulan özel komisyon, çocuğun, evlât edinen ebeveynlerden birisinin ya da götürüldüğü ülkenin vatandaşlığını, ebeveynlerden herhangi birisinin bir talebine ya da davranışına bağlı olmaksızın, otomatik olarak kazanılmasını tavsiye etmektedir. Eğer bu mümkün olmaz ise, çocuğun götürüldü-

⁴¹ Guide No:1, s. 109; Duncan, s. 11.

⁴² Duncan, s. 11.

ğü devlet, çocuğun bir şekilde vatandaşlık kazanabilmesine imkân sağlamalı ve Sözleşme'ye taraf devletlerin vatandaşlık politikaları, evlât edinilen bir çocuğun vatansız kalmamasını sağlamaya yönelik olmalıdır.⁴³

3. Evlât Edinme Sebebiyle Vatandaşlığın Kazanılmasının Hukukî Niteliği

a) Genel Olarak

Vatandaşlığın kazanılmasını değişik tasniflere tâbi tutmak mümkündür.⁴⁴ Bunlardan birisi de, vatandaşlığın kazanılması şekline ve usulüne ilişkin olarak yapılan, vatandaşlığın kanun hükmü gereği kendiliğinden (*ex lege*) kazanılması, idarî makamın kararı ile kazanılması ve vatandaşlığı kazanacak kişinin talebine (girişimine, irade beyanına) bağlı olarak vatandaşlığın kazanılması şeklindeki ayrımdır.⁴⁵ Burada “*hukukî nitelikten*” kasıt, evlât edinme sebebiyle vatandaşlığın kazanılmasının, bu ayrımlardan hangisine göre gerçekleştiğinin tespiti anlamındadır.⁴⁶ Karşılaştırmalı hukuka bakıldığında, evlât edinme ile vatandaşlığın kazanılmasında, bu üç yolun da kullanıldığı görülmektedir.

⁴³ Guide No: 1, s. 110. Report, s. 11

⁴⁴ 5901 sayılı Kanun, vatandaşlığı, kazanılma anına göre doğumla kazanılan vatandaşlık ve sonradan kazanılan vatandaşlık olmak üzere ikiye ayırmıştır (m. 5). Bu şekilde bir ayrımın isabetli olduğu hakkında bkz: Uluocak, s. 24; Göğer, s. 33; Doğan, 2008, s. 40.

⁴⁵ Mülga 403 sayılı Kanunda vatandaşlığın kazanılmasında, kanun yolu ile kazanma, yetkili makam kararı ile kazanma ve seçme hakkı ile kazanma olmak üzere üç usul kabul edilmişti. Ayrıntılı bilgi için bkz: Nomer, 2003, s. 52 vd. Vatandaşlığın *ex lege* kazanılması için, topak esası ya da soybağı esasına binaen doğum yoluyla vatandaşlığın kazanılması, evlenme, evlât edinme ile vatandaşlığın kazanılması, vatandaşlığı kazanılacak ülkede ikamet tesis etmek ya da erginliğe ulaşmak gibi sebepler sayılabilir. Yetkili makam kararı (telsik) ya da seçme hakkı ile vatandaşlığın kazanılmasında, vatandaşlığı kazanma, belli şartların yerine gelmesinden veya yetkili makamın kararından sonra vuku bulmaktadır. Bu yolla kazanılan vatandaşlık, telsik (naturalisation), tek taraflı vatandaşlığın verilmesi, beyanda bulunma, onaylama, sicile kaydetme, seçme hakkı gibi yollarla mümkün olmaktadır. Bu usuller arasındaki farkların kesin olarak ortaya konulması çok zor olduğu gibi, şartları da ülkeden ülkeye değişiklik gösterebilmektedir: Waldrauch, H., “*Methodology for Comparing Acquisition and Loss of Nationality*”, (eds, Bauböck, Rainer/ Ersböll, Eva/Groenendijk, Kees/Waldrauch, Harald, Acquisition and Loss of Nationality, Amsterdam University Press, Amsterdam 2006, Vol. I), s. 105, (Methodology).

⁴⁶ Erdem, s. 145.

b) Vatandaşlığın *Ex Lege* Kazanılması

Bu usulde, geçerli bir evlât edinme ile birlikte, evlâtlık, evlât edinen ebeveynlerden birisinin vatandaşlığını *ex lege* kazanır. Özellikle tam evlât edinme sisteminin kabul edildiği ülkelerde, evlât edinen ebeveynlerden birisi kendi ülkesinin vatandaşı olmak kaydı ile yabancı çocuğun *ex lege* vatandaşlık kazanabilmesine imkân tanınmaktadır. Bu ülkelerde, evlât edinilen çocuğun vatandaşlık kazanma şartları, vatandaşlığın doğum yoluyla kazanılmasına benzetilmektedir. Evlât edinen ebeveynler farklı vatandaşlıkta iseler, doğum sebebi ile vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin hükümler, evlât edinme sebebi ile vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin hükümlere ışık tutmaktadır.⁴⁷

Evlât edinmeyi *ex lege* vatandaşlığın kazanılması sebebi kabul eden ülkelerin çoğunda, evlâtlığın vatandaşlığı kazabilmesi için, küçüklük şartı getirilmiştir. Bazı ülkelerde ise, daha düşük yaş şartı da kabul edilmiştir. Mesela, Danimarka, Finlandiya, İzlanda ve İsveç'te 12, Çek Cumhuriyeti'nde ise 16 yaşından küçük olma şartı aranmaktadır.⁴⁸

Bazı ülkeler, ancak kendi ülke mahkemelerinde veya yetkili organları önünde gerçekleştirilen evlât edinmeler için vatandaşlık kazanmaya ilişkin düzenlemeler yapmaktadır. Bununla birlikte, karşılaştırmalı hukukta, yabancı ülkede gerçekleştirilen evlât edinme kararlarının tanınması şartı ile vatandaşlık kazanılabileceği de kabul edilmektedir. Bazı ülkeler ise, Evlât Edinmeye Dair La Haye Sözleşmesi'ne atıf yapmışlardır.⁴⁹ Yine bazı hukuk sistemlerinde basit evlât edinmenin tam evlât edinmeye dönüşmesi halinde, evlât edinilen çocuk belli şartlar altında vatandaşlık kazanabilmektedir⁵⁰. Mesela, Finlandiya 2003 yılında, Hollanda 1998 ve 2005 yıllarında, yurt dışında gerçekleştirilen evlât edinmelerde bu yaklaşımı benimsemiştir.⁵¹

⁴⁷ Bununla birlikte, tam evlât edinmenin kabul edildiği ülkelerde, çocuğun vatansız kalması da söz konusu olabilmektedir. Çocuğun evlât edinme sırasında sahip olduğu vatandaşlığın, evlât edinme sebebi ile kaybetmesi ancak herhangi bir sebep ile evlât edinenin vatandaşlığını kazanamaması halinde, çocuk vatansız kalabilecektir: Walmsley, Report, s. 7; Galicki, s. 11 - 12.

⁴⁸ Vink, Maarten P./De Groot, Gerard-Rene, Birthright Citizenship:Trends and Regulations in Europe, s. 18, http://eudo-citizenship.eu/docs/birthright_comparativepaper.pdf, (15.05.2011).

⁴⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz: Vink/De Groot, s. 19.

⁵⁰ Vink/De Groot, s. 19.

⁵¹ Avrupa Konseyinin Aile hukuku uzmanlar komitesi 11 - 15 Mayıs 1998 tarihli

c) Vatandaşlığın Talep ya da Beyan ile Kazanılması

Bazı hukuk sistemlerinde, evlâtlık, evlât edinenin bir talebi ya da beyanı ile onun vatandaşlığını kazanabilmektedir. Evlâtlığın vatandaşlığı kazanabilmesi, evlât edinenin olumlu bir davranışına ya da iradesine bağlanmaktadır.⁵² Örneğin Finlandiya hukukunda, evlât edinenin beyanda bulunması sonucunda, evlâtlık vatandaşlık kazanabilmektedir.⁵³ Yine Belçika'da, eğer evlâtlık ve evlât edinen Belçika'da doğmuş ise, evlâtlık vatandaşlığı *ex lege* kazanırken, diğer durumlarda, evlâtlığın Belçika vatandaşlığını kazanabilmesi, evlât edinen ebeveynin, evlât edinme işlemini beş yıl içinde bildirmesi şartına bağlanmıştır.⁵⁴

d) Vatandaşlığın Yetkili Makam Kararı İle Kazanılması

Bazı hukuk sistemlerinde evlât edinme, yetkili makam kararı ile (*naturalization*) vatandaşlığa alınma sebebi olarak kabul edilmektedir. Bu halde evlâtlığın vatandaşlığı kazanabilmesi, takdir yetkisine sahip olduğu halde idarenin vereceği bir kararla söz konusu olabilecektir.

oturumunda, yabancı bir çocuğun evlât edinilmesi halinde, çocuğun evlât edinenin vatandaşlığını *ex lege* kazanması gerektiğini belirtmiştir. Ancak Komite, vatandaşlığın çok politik ve hassas bir konu olması ve bazı önemli pratik sonuçları sebebi ile bu konuda bir düzenleme yapılmamasına karar vermiştir: Walmsley, A., "Report on Misuse of Nationality Laws", s. 8, 1st European Conference on Nationality "Trends and Developments in National And International Law on Nationality" (Strasbourg, 18 and 19 October 1999), s. 75, <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/nationality/Conference%201%20%281999%29Proceedings.pdf> (15.05.2011), (Misuse). Aynı Uzmanlar Komitesi, 2006 tarihli raporunda görüşünü muhafaza ederek, evlilik dışında doğan ve evlât edinilmiş çocuklar bakımından ayrımcılık içeren bazı hükümlerin varlığını kabul etmesine rağmen, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesinde olduğu gibi, üye devletlerin millî hukuklarında bu hususu dikkate alan bir düzenleme yapılmamasına karar vermiştir: Committee of Experts on Family Law (CJ-FA), Report on Principles Concerning the Establishment and Legal Consequences of Parentage - "the White Paper", http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/family/CJ-FA_2006_4e%20Revised%20White%20Paper.pdf, s. 30, (15.05.2011).

⁵² Waldrauch, *Methodology*, s. 109 - 110.

⁵³ Fagerlund, Jessica, "Finland", (eds, Bauböck, Rainer/ Ersbøll, Eva/Groenendijk, Kees/Waldrauch, Harald, *Acquisition and Loss of Nationality - Policies and Trends in 15 European States*, Amsterdam University Press, Amsterdam 2006, Vol. II), s. 158.

⁵⁴ Foblets, Marie-Claire - Loones, Sander, "Belgium", (eds, Bauböck, Rainer/ Ersbøll, Eva/Groenendijk, Kees/Waldrauch, Harald, *Acquisition and Loss of Nationality - Policies and Trends in 15 European States*, Amsterdam University Press, Amsterdam 2006, Vol. II), s. 73.

tir. Örneğin Macaristan Vatandaşlık Kanunu'nun 4. maddesine göre, üç yıl devam etmiş olmak kaydı ile bir Macar vatandaşı tarafından evlât edinilmiş ve Macaristan'da ikamet eden yabancıнын, Kanunda aranan diğer şartların da bulunması şartı ile yetkili makam kararı ile Macaristan vatandaşlığını kazanabilecektir. Diğer yabancıların yetkili makam kararı ile Macar vatandaşlığını kazanabilmesi için aranan 8 yıl ikamet şartı, bir Macar tarafından evlât edinilen yabancı için aranmamaktadır.⁵⁵

İtalya ve Hollanda hukuklarında ise, 18 yaşından büyük (ergin) bir yabancıнын evlât edinilmesi, yabancıнын yetkili makam kararı ile vatandaşlığa alınma sebebi olarak kabul edilmektedir.

4. Karşılaştırmalı Hukukta Evlât Edinme İle Vatandaşlığın Kazanılması

a) İsveç

İsveç hukukunda, bir İsveç vatandaşının 12 yaşın altında bir yabancıyı, Nordik ülkelerinde (İsveç, Danimarka, Finlandiya, İzlanda ve Norveç⁵⁶) evlât edinmesi halinde veya yabancı ülkede gerçekleştirilen evlât edinmelerin, Evlât Edinmeye Dair Milletlerarası Hukuk Usulü Kanununa (*Act on International Legal Procedures Relating to Adoption*) göre, İsveç'te onaylanması ya da geçerli olması veya Evlât Edinmeye Dair La Haye Sözleşmesine İsveç'in katılımı ile ilgili Kanun'a uygun olması halinde, çocuk İsveç vatandaşlığını *ex lege* kazanabilmektedir.⁵⁷

⁵⁵ Macar Vatandaşlık Kanunun İngilizce metni için bkz: <http://eudo-citizenship.eu>, (15.05.2011).

⁵⁶ Norveç'te 2005 yılında kabul edilen Kanuna (*The Norwegian Nationality Act*) göre, Norveç hukukunun öngördüğü usule uygun ve Norveç hukukunun onayladığı bir çocuğun evlât edinilmesi halinde, çocuk 18 yaşından küçük ise, Norveç vatandaşlığını otomatik olarak kazanmaktadır. Bu sebeple, 12 ile 18 yaş arasındaki çocukların, Norveç vatandaşlığını kazanmak istedikleri yönündeki rızaları da aranmamaktadır. Evlât edinmekle, yabancı çocuk kendiliğinden Norveç vatandaşlığını kazanmaktadır: Guide 1, s. 110, dñn. 305.

⁵⁷ Dingu-Kyrklund, Elena, "Nationality And The Child: Hildren's Right to Citizenship - The Swedish Case", 3rd European Conference on Nationality, "Nationality and the Child", (Strasbourg, 11-12 October 2004), s. 5, http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/nationality/3_WEB%20E%20Rep.%2017.pdf, (15.05.2011). İsveç'te 2001 yılından önce yalnızca Nordik ülkelerinde gerçekleştirilen evlât edinmelerde, evlâtlık otomatik olarak İsveç vatandaşlığını kazanabilirken, diğer ülkelerde gerçekleştirilen evlât edinmelerde, evlâtlık ancak yetkili makam kararı ile İsveç vatandaşlığını kazabilmekte idi. 2001 yılındaki kanun değişikliği ile

b) ABD

ABD’de mahalli bir karar ile gerçekleştirilen evlât edinme neticesinde evlâtlık, evlât edinenin vatandaşlığını kendiliğinden kazanmakta ve kan bağına dayanan çocuklar ile aynı yasal haklara sahip olmaktadır. ABD dışında gerçekleştirilen evlât edinmelerde de, 2000 yılından itibaren evlâtlık otomatik olarak ABD vatandaşlığını kazanabilmektedir. Ancak bunun için, evlât edinenlerden birisinin ABD vatandaşı olması, evlât edinilenin 16 yaşından küçük olması, evlât edinmenin kesin ve tam olması ve evlâtlığın ABD’ye göçmen olarak kabul edilmesi gerekmektedir.⁵⁸

c) Almanya

Alman Vatandaşlık Kanunu’nun⁵⁹ 6. maddesine göre, geçerli evlât edinmenin sonuçlarından birisi de, Alman vatandaşı tarafından evlât edinilen 18 yaşına gelmemiş yabancıнын otomatik olarak Alman vatandaşlığını kazanmasıdır. Yine aynı maddenin ikinci cümlesine göre, evlâtlığın çocukları da kendisine bağlı olarak Alman vatandaşlığını kazanabilecektir.⁶⁰

d) İngiltere

İngiliz hukukunda, vatandaşlığa etkisi bakımından İngiltere’de ve İngiltere dışında gerçekleştirilen evlât edinmeler ayrımı yapılmaktadır. İngiltere’de bir mahkeme kararı ile gerçekleştirilen evlât edinmelerde, yabancı evlâtlık mahkeme kararı ile İngiliz vatandaşlığını ka-

bu ayrım kaldırılmıştır: Bernitz, Hedvig Lokrantz/Bernitz, Henrik, “Sweden”, (eds, Bauböck, Rainer/ Ersböll, Eva/Groenendijk, Kees/Waldrauch, Harald, Acquisition and Loss of Nationality - Policies and Trends in 15 European States, Amsterdam University Press, Amsterdam 2006, Vol. II), s. 527.

⁵⁸ O’Halloran, s. 279; Leiter, Valerie/McDonald, Jennifer Lutz/Jacobson, Heather T., Challenges to Children’s Independent Citizenship: Immigration, Family and the State, s. 15, <http://chd.sagepub.com/cgi/content/abstract/13/1/11>, (15.05.2011). Çalışkan, Yusuf/Güvercin Şahan, Ayşe, “Evlât Edinme ile İlgili Yabancı Mahkeme Kararlarının Türk ve Amerikan Hukukunda Tanınması”, Ergon A Çetingil ve Rayegân Kender, 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı, İstanbul 2007, s. 424.

⁵⁹ Alman Vatandaşlık Kanununun İngilizce metni için bkz: <http://eudo-citizenship.eu>, (15.05.2011).

⁶⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz: Tanrıbilir, Feriha Bilge, “Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısının Vatandaşlığın Kazanılmasına İlişkin Hükümleri”, TBBD., S. 75, 2008, s. 53, dn. 52, (Tasarı).

zanmaktadır. İngiltere dışında meydana gelen evlât edinmelerde ise, İngiliz vatandaşlığı otomatik olarak kazanılmamaktadır. Ancak, evlât edinme işlemi Evlât Edinmeye Dair La Haye Sözleşmesi'ne taraf bir ülkede gerçekleştirilmiş ise, bu takdirde evlât edinenlerden birisinin İngiliz vatandaşı olması ve ebeveynlerden her ikisi de İngiltere ikamet etmesi şartı ile evlâtlık İngiliz vatandaşlığını kazabilmektedir. İngiliz hukukunda, İngiltere'de ikamet hakkı elde edebilmek amacıyla ve çocuğun menfaatine aykırı olarak ülke dışında yapılan evlât edinmelerin tanınmayacağı kabul edilmektedir.⁶¹

e) Hollanda

Hollanda hukukunda evlât edinme ile vatandaşlığın kazanılması ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Hollanda hukukunda evlât edinme, vatandaşlığın hem *ex lege* hem de yetkili makam kararı ile kazanılabilmesi için bir sebep olarak kabul edilmiştir. Hollanda vatandaşlık Kanunu'nun⁶² 5, 5a, 5c ve 8/II. maddelerinde, evlât edinme ile vatandaşlığın kazanılması düzenlenmiştir.

Kanun'un 5. maddesine göre, bir küçük Hollanda'da, Hollanda Antillerinde ya da Aruba'da, bir mahkeme kararı ile evlât edinilirse, ilk derece mahkeme kararı sırasında evlâtlığın küçük ve evlât edinen ebeveyninden birisi Hollanda vatandaşı olmak kaydı ile evlâtlık, Hollanda vatandaşlığını kazanır. Evlâtlık, mahkeme kararından veya temyiz söz konusu ise temyiz mahkemesinin kararından üç ay sonra vatandaşlık kazanabilmektedir.

Yurt dışında gerçekleştirilen evlât edinmelerde ise, Evlât Edinmeye Dair La Haye Sözleşmesi'ne uygun olmak ve evlât edinen ebeveynlerden en az birisinin Hollanda vatandaşı olması halinde, karar tarihinde küçük olan çocuğun Hollanda vatandaşlığını otomatik olarak kazanabilmesi hüküm altına alınmıştır. Ancak bu halde çocuğun vatandaşlık kazanılabilmesi için, önceki ebeveyn ile olan hukukî bağın sona ermesi gerekmektedir. Yine Evlât Edinmeye Dair La Haye Sözleşmesi'nin 27. maddesi gereğince, basit evlât edinme tam evlât edinmeye dönüştürülürse, küçüğün Hollanda vatandaşlığını belli şartlarda otomatik olarak kazanabileceği kabul edilmiştir (Kanun m. 5a).

⁶¹ O'Halloran, s. 233.

⁶² Kanunun İngilizce metni için bkz: <http://eudo-citizenship.eu>, (15.05.2011).

Yurt dışında, Evlât Edinmeye Dair La Haye Sözleşmesi'nin uygulama alanı dışında kalan evlât edinmeler bakımından da bazı şartlar aranmıştır. Bunlar; yurt dışında gerçekleştirilen evlât edinmenin Evlât Edinmeden Doğan Kanunlar İhtilâfı Kanunu'nun 6 ve 7. maddesine uygun olarak tanınması, evlâtlığın önceki ebeveyn ile hukukî bağının kesilmesi, evlât edinme kararı tarihinde evlâtlığın küçük olmasıdır. Aynı maddede, eğer yurt dışında gerçekleştirilen basit evlât edinme, Evlât Edinmeden Doğan Kanunlar İhtilâfı Kanunu'nun 9. maddesi gereğince tam evlât edinmeye dönüşürse, evlât edinilen küçük, Hollanda vatandaşlığını otomatik olarak kazanmaktadır (m. 5b). Evlâtlığın çocuğu da, evlatlığa bağlı olarak Hollanda vatandaşlığını otomatik olarak kazanmaktadır (m. 5c).

Hollanda hukukunda evlât edinilen reşit ise, yetkili makam kararı ile Hollanda vatandaşlığını kazanabilmektedir. Ancak bu halde, Kanunda yetkili makam kararı ile vatandaşlık kazanmada aranan 5 yıllık ikamet şartı, bu kişiler için aranmamaktadır (m. 8/2).

f) Fransa

Fransız hukukunda hem tam evlât edinme hem de basit evlât edinme sistemi kabul edilmiştir.⁶³ Fransız hukukunda daha çok korunmaya muhtaç çocuklar için tam evlât edinme sistemi kabul edilmiştir. Kural olarak, 15 yaşını doldurmamış ve yaşına bakılmaksızın kısıtlanmış çocuklar, terk edilmiş çocuklar, bulunmuş çocuklar, kimsesiz çocuklar, ana babasından velayet hakkı alınarak kendisine yardım kuruluşunun vasi olarak atandığı çocuklar ve haklarında mahkemece terk kararı verilmiş çocuklar, tam evlat sistemi ile evlat edinilebilmektedir.⁶⁴

Evlât edinmenin vatandaşlığa etkisi, evlât edinmenin türüne göre değişebilmektedir. Eğer tam evlât edinme söz konusu ise (*Plenary adoption*), evlâtlık, diğer kan bağına dayalı çocuklar ile aynı statüde kabul edileceklerdir. Bu halde evlâtlık otomatik olarak Fransız vatandaşlığını kazanmaktadır (Fransız Vatandaşlık Kanunu, m. 20). Basit evlât edinme ise, prensip olarak evlâtlığın vatandaşlığını etkilememektedir (Fransız Vatandaşlık Kanunu m. 21). Ancak bir Fransız tarafından ba-

⁶³ Fransız hukukunda karma bir sistemin kabul edildiği hakkında bkz: Aydoğdu, s. 69.

⁶⁴ Aydoğdu, s. 95.

sit evlât edinme ile evlât edinilen yabancı çocuk, ergin olduktan sonra, Fransa'da ikamet etmek şartı ile Fransız vatandaşlığına geçmek istediğini beyan ederek seçme hakkı ile Fransız vatandaşlığını kazanabilmektedir (Fransız Vatandaşlık Kanunu m. 21-12).⁶⁵

IV. TÜRK HUKUKUNDA EVLAT EDİNMENİN VATANDAŞLIĞA ETKİSİ

A) TÂBİİYET-İ OSMANİYE KANUNNAMESİ

Türk vatandaşlık hukuku alanında ilk düzenleme olma özelliği taşıyan 1869 tarihli Tâbiyet-i Osmaniye'ye Dair Kanunname 1 Ocak 1929 tarihine kadar yürürlükte kalmıştır. Bu Kanunda, vatandaşlığın evlat edinme yoluyla kazanılmasına dair bir düzenleme bulunmamaktadır.⁶⁶

B) 1312 SAYILI TÜRK VATANDAŞLIĞI KANUNU

Türkiye Cumhuriyeti devletin vatandaşlık hukukuna ilişkin ilk kanunî düzenlemesi olan 1928 tarihli 1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu da, Türk vatandaşlığının evlat edinme yoluyla kazanılmasına dair herhangi bir hükme yer vermemiştir. Açık bir düzenleme bulunmadığı için Kanunun, evlâtlığın evlât edinenin vatandaşlığını kazanamayacağını düzenlediği kabul edilmekte idi.⁶⁷

C) 403 SAYILI TÜRK VATANDAŞLIĞI KANUNU

1964 yılında yürürlüğe girmiş olan 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu (eski TVK), evlat edinme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasına imkân tanıyan ilk kanunî düzenlemedir. Mülga TVK. md. 3, "*Evlât edinme evlatlığın vatandaşlığına tesir etmez. Ancak, küçük olan evlatlık, vatansız olur veya anası babası bulunmaz veyahut nerede olduğu bilinmezse, bir Türk tarafından evlatlığa alınmakla Türk vatandaşı olur*" hükmünü havi idi.

⁶⁵ O'Halloran, s. 375; Tanrıbilir, *Tasarı*, s. 53, dn. 52.

⁶⁶ Tâbiyeti Osmaniye Kanunnamesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Fişek, Hicri, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, AÜHF Yayınları, Ankara 1959, s. 5 vd.

⁶⁷ Berki, Osman Fazıl, *Devletler Hususî Hukuku*, AÜHF Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 1956, s. 70.

Bu düzenlemede, Türk vatandaşı tarafından evlat edinilen yabancı kimsenin kural olarak Türk vatandaşlığını kazanamayacağı hükme bağlanmıştır. Bununla birlikte sınırlı olarak vatansızlığı önleme amacıyla, evlâtlığın Türk vatandaşlığını kazabilmesi de düzenlenmiştir. Buna göre, Türk vatandaşlığının kazanılabilmesinin ön şartı, evlâtlığın küçük olmasıdır⁶⁸. Buna ilaveten evlatlığın vatansız olması veya anası ve babasının bulunmaması ya da ana ve babasının nerede olduğunun bilinmemesi şartlarından birisinin varlığa da gerekli idi. Bu şartlardan birisi varsa, evlâtlık *ex lege* Türk vatandaşlığını kazanabilmekte idi. Görüldüğü gibi 403 sayılı TVK, herhangi bir makamın iradesine bağlı olmaksızın ve evlatlığın ya da evlât edinenin talebine de⁶⁹ gerek kalmaksızın, evlâtlığın *ex lege* Türk vatandaşlığını kazabilmesine imkân tanımakta idi.⁷⁰

D) 5901 SAYILI TÜRK VATANDAŞLIĞI KANUNU

1. Genel Olarak

Mülga 403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu yürürlüğe girdiği günden itibaren pek çok kez değiştirilmesi, kanun hükümleri arasında ahengin bozulması, değişen Anayasa (m.66) ve Medenî Kanun ile Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesine uyum sağlanması, vatandaşlıkla ilgili müracaatların hızlı ve sağlıklı bir şekilde sonuçlandırılması ve Türkiye'nin ekonomik ve sosyal hayatına katkıda bulunabilecek yabancılara Türk vatandaşlığının daha kolay verilmesi genel gerekçeyle⁷¹ bir kanun tasarısı hazırlanmış ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu 12.06.2009 tarihli Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

⁶⁸ Küçüklüğün hangi hukuka göre tespit edileceği hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Doğan, 2008, s. 55 vd.

⁶⁹ Aybay, s. 150.

⁷⁰ 403 sayılı Kanundaki düzenleme hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Doğan, 2008, s. 55 vd; Nomer, 2003, s. 58 vd; Erdem, s. 146.

⁷¹ Yeni bir kanuna duyulan ihtiyaç sebepleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Tanrıbilir, *Tasarı*, s. 37 vd; Doğan, 2008, s. 34, Tanrıbilir, Feriha Bilge, "Vatandaşlığın İrade Dışı Kayıp Halleri", (Ed. Doğan, Vahit/Tanrıbilir, Feriha Bilge/Şit, Banu, *Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu*, Ankara 2008), s. 146 vd; Sargın, Fügen, "Türk Vatandaşlık Kanununda Değişiklik Yapan 2003 tarih ve 4866 Sayılı Kanun Kapsamından Bir Değerlendirme", *AHFD*, 2004, C. 53, S. 1, s. 27 vd; Erten, Rifat, "5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununa Göre Türk Vatandaşlığının Kazanılması", *Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan*, Ankara 2010, s. 918 vd.

İçişleri Bakanlığınca hazırlanan Türk Vatandaşlık Kanunu Tasarısı'nda⁷² iki maddede, evlât edinme ile vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin düzenleme yer almakta idi. Birincisi, sonradan kazanılan vatandaşlığı, yetkili makam kararı, evlât edinme ve seçme hakkı olmak üzere üç kategori olarak öngören 9. maddedir. Tasarı'nın 20. maddesinde⁷³ ise, *"bir Türk vatandaşı tarafından evlât edinilen yedi yaşından küçük çocuk, evlât edinildiği tarihten itibaren Türk vatandaşlığını kazanır"* hükmü yer almakta idi. Tasarının 20. maddesindeki bu hüküm, 9. maddesindeki düzenlemeye paralel olarak, *ex lege* olarak evlât edinme ile vatandaşlığın kazanılmasını düzenlemekte idi.

Ancak 1.6.2006 tarihli Avrupa Birliği Uyum Komisyonu⁷⁴, tasarıdaki 7 yaş sınırının Evlât Edinmeye Dair La Haye Sözleşmesi ile Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve iç hukukumuzdaki çocuk tanımları ile çeliştiği gerekçesiyle kaldırılmasını tavsiye etmiştir.

⁷² Tasarı ve gerekçe için bkz: <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss90.pdf> (13.05.2011).

⁷³ Madde gerekçesi aynen şöyledir: *"Madde ile; bir Türk vatandaşı tarafından evlat edinilen yedi yaşından küçük yabancı çocuğa, Türk vatandaşlığını kazanma imkanı getirilmektedir. Türk Medeni Kanunu uyarınca evlat edinme ilişkisinin kurulması ile evlat edinen ile evlatlık arasında soy bağı kurulmaktadır. Evlat edinme konusunda getirilen bu yenilikle evlat edinen ile evlatlık arasındaki soy bağı daha da güçlendirilmiştir."*: Doğan, Vahit/Tanrıbilir, Feriha Bilge/Şit, Banu, Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu, Seçkin Yayınevi, Ankara 2008, s. 199.

⁷⁴ "Madde 20- Madde ile; bir Türk vatandaşı tarafından evlât edinilen yedi yaşından küçük yabancı çocuğa, Türk vatandaşlığını kazanma imkânı getirilmektedir. Komisyon üyelerimiz, TBMM tarafından 14 Ocak 2004 tarih ve 5049 sayılı Kanun ile onaylanan 'Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlât Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşme' ile evlât edinilecek olan çocuk yaşının üst sınırını, 18 olarak belirlendiğini ve madde metninin mevcut halini koruması halinde söz konusu sözleşme hükümleriyle çelişeceğini ifade etmişlerdir. Madde hakkında söz verilen İçişleri bakanlığı yetkilisi ise; Türkiye'nin yaşadığı kendine özgü bir takım sorunlar, çocuk ticareti vb. olumsuzluklar ile 7 yaşın okula başlama yaşı olması nedeniyle evlât edinilecek çocuğun Türk örf ve adetlerini öğrenebilmesi açısından maddeye 7 yaş şartının konulduğunu belirtmiştir. Söz konusu madde hakkında görüşlerine başvurulana Avrupa Birliği Genel Sekreterliği yetkilisi ise, tasarının uyumlaştırılmaya çalışılan Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ile genel itibarı ile uyumlu olduğu fakat tasarının 20 nci maddesinde belirtilen 7 yaş şartının, söz konusu Sözleşmede belirtilen '18 yaş yaşından gün almamışlar, çocuk olarak kabul edilmektedir' hükmüne ters düştüğünü belirtmiştir. Yetkili Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesinin yanı sıra 'Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşuna İlişkin Kanun'da da çocukluk yaşının 18 olarak ifade edildiğini belirterek, tasarının 20 nci maddesinin, ulusal mevzuatımızla da çeliştiğini ifade etmiştir. Bu gerekçeler ile Komisyonumuz, 20 nci madde metninde yer alan yaş sınırının ilgili sözleşmelerde belirtilen 18 yaş şartı ile uyumlu hale getirilmesini, tasarının görüleceği esas Komisyona tavsiye etmeyi uygun görmüştür": Doğan/Tanrıbilir/Şit, s. 205.

İçişleri Komisyonu'nda⁷⁵ ise, Avrupa Birliği Uyum Komisyonu'nun raporu dikkate alınarak “yedi yaşından küçük olma şartı” kaldırılmış ve “ergin olmayan evlatlık şartı” getirilmek suretiyle vatandaşlık kazanabilecek kimselerin yaş bakımından daha geniş bir gruba yayılmasına yol açılmış, ancak bu sebeple ortaya çıkabilecek istenmeyen sonuçları ve hakkın kötüye kullanılmasını engellemek için vatandaşlığın *ex lege* kazanılmasının tasarıdan çıkarıldığını ve ayrıca millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil etmeme şartının getirildiği belirtilmiştir. Son olarak konuyla ilgili olarak “Evlât edinme tarihinden itibaren vatandaşlığın kazanılacağı” hükmü değiştirilmiş ve tamamen farklı bir biçimde “karar tarihinden itibaren vatandaşlığın kazanılabileceği” hükmüne bağlanmak suretiyle vatandaşlığın kazanılma anı ve idarenin takdir yetkisini ortaya koyan önemli değişiklikler getirilmiştir⁷⁶.

⁷⁵ İçişleri Komisyonunun 27.06.2006 tarihli raporunda aynen “Tasarının 20 nci maddesinde Türk vatandaşlığının evlat edinilme yolu ile kazanılması düzenlenmektedir. Maddeye göre, evlat edinilen yedi yaşından küçük çocuk, evlat edinilmekle otomatik olarak Türk vatandaşlığını kazanmaktadır. Avrupa Birliği Uyum Komisyonu, 14 Ocak 2004 tarihli ve 5049 sayılı Kanunla onaylanan “Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşme” nin evlat edinilecek çocuk yaşının 18 olarak belirlendiğini ve bu nedenle maddedeki düzenlemenin sözkonusu Sözleşmeye aykırı olduğunu belirtmiştir. Alt Komisyon bu öneriyi dikkate alarak evlat edinilen ergin çocuğun Türk vatandaşlığına alınmasına karar vermiştir. Ancak belli bir yaşın üstünde olanların vatandaşlığa alınması durumunda istenmeyen sonuçların doğabileceği ve bu hakkın kötüye kullanılabileceği endişesiyle evlat edinenlerin vatandaşlığa alınması otomatik olmaktan çıkarılmıştır. Ergin olmayanların evlatlık edinmeleri halinde vatandaşlığa alınmaları “millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmama” şartına bağlanmıştır” ifadeleri yer almıştır: Doğan/Tanrıbilir/Şit, s. 208.

⁷⁶ Kanaatimizce, Avrupa Birliği Komisyonu ve İçişleri Komisyonunun 7 yaş sınırının Evlât Edinmeye Dair La Haye Sözleşme ile Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesine aykırı olduğu yönündeki görüş ve değerlendirmeleri yerinde değildir. Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesinde, vatandaşlığa almada kolaylık gösterilecek kişiler sayılmıştır. Bu kişilerden birisi de, evlât edinilen çocuklardır. Yine Sözleşmede, evlât edinme, vatandaşlığı kayıp sebeplerinden birisi olarak zikredilmiş ancak bunun için evlâtlığın vatanı kalmaması gerektiği kabul edilmiştir. Bu sebeple evlât edinme sebebi ile vatandaşlığın *ex lege* kazanılmasında 7 yaş sınırının getirilmesi, 7 yaş üzerindeki evlât edinilenleri vatandaşlığa almada kolaylık sağlamak kaydıyla, Sözleşmeye aykırılık teşkil etmeyecektir kanaatindeyiz. Sözleşmedeki şartlar altında, devletler, evlât edinme sebebi ile vatandaşlığın kazanılmasını kendi vatandaşlık politikaları ve ihtiyaçları çerçevesinde düzenleme yapma hakkına sahiptirler.

Hükümet tasarısında bulunan 7 yaş sınırı, Evlât Edinmeye Dair La Haye Sözleşmesine de aykırı değildir. Sözleşmeye göre, iki ülke arasında yetkili makamlar

Ayrıca evlât edinme ile vatandaşlık kazanılmasına ilişkin kanun maddesinin düzenlendiği yer de değiştirilmiştir. Hükümetin hazırladığı tasarıda konu yetkili makam kararı ile vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin hükümlerden sonra yer almasına rağmen, İçişleri Komisyonu'nda yapılan değişiklik ile konu yetkili makam kararı ile vatandaşlığın kazanılmasını düzenleyen hükümler arasına kaydırılmış ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu olarak yasalaştırılmıştır.

2. Evlât Edinme Yolu İle Türk Vatandaşlığını Kazanılmasının Hukukî Niteliği, Şartları ve Usulü

a) Evlât Edinme ile Türk Vatandaşlığın Kazanılmasının Hukukî Niteliği

Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 17. maddesi *“Bir Türk vatandaşı tarafından evlât edinilen ergin olmayan kişi, millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak şartıyla, karar tarihinden itibaren Türk vatandaşlığını kazanabilir”* hükmünü havidir.

Bu hükümden hareketle evlât edinme ile Türk vatandaşlığının kazanılmasının doktrinde yetkili makam kararı ile mi yoksa *ex lege* mi vatandaşlık kazanma türü olduğu yolunda tartışmaların olabileceği ifade edilmiştir.⁷⁷ Bunun sebebi de, sonradan kazanılan vatandaşlığı, yetkili makam kararı, evlât edinme ve seçme hakkı olmak üzere üç kategori olarak öngören 9. maddedir.⁷⁸ Hatta bu hükümden hareketle,

aracılığı ile gerçekleştirilecek evlât edinmelerde, kurumlar arasındaki anlaşma sırasında çocuğun 18 gelmemesi şartı aranmıştır. Sözleşmede, evlât edinme sebebi ile vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin doğrudan bir hüküm bir bulunmamaktadır. Dolayısı ile 7 yaş sınırının sözleşmeye aykırı olduğu iddiaları yerinde değildir. Mesela, Danimarka, Finlandiya, İzlanda İsveç ve Çek Cumhuriyeti de sözleşmeye taraf oldukları halde evlât edinme ile vatandaşlığın kazanılmasında belli bir yaş sınırı getirmişlerdir. Evlât edinme ile vatandaşlığın *ex lege* kazanılmasında evlâtlık için bir yaş sınırının getirilmesi, bu yaştan üzerindeki kalan çocuklara söz konusu milletlerarası sözleşmelerin ve iç hukuk kurallarının uygulanmasına engel teşkil etmemektedir.

⁷⁷ Tiryakioğlu, Bilgin, “Yeni Türk Vatandaşlık Kanununun Eleştirel Analizi”, (Ed., Hailbronner, Kay/Tiryakioğlu, Bilgin/Küçük, Esin/Schneider, Katja, *Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler*, Ankara 2010), s. 44, (Eleştirel Analiz).

⁷⁸ Tiryakioğlu, *Eleştirel Analiz*, s. 45. Hükümet tasarısında sonradan kazanılan vatandaşlığı, yetkili makam kararı, evlât edinme ve seçme hakkı olmak üzere üç kategori olarak öngören 9. madde ile evlât edinme ile vatandaşlığın kazanılmasını

evlât edinilme ile vatandaşlığın kazanılmasını, yetkili makam kararı dışında bir kazanma türü olduğunun dahi söylenebileceği ileri sürülmüştür.⁷⁹ Ancak hâkim anlayış, evlât edinme ile vatandaşlığın kazanılmasını, yetkili makam ile vatandaşlığın kazanılması olarak değerlendirmektedir.⁸⁰

Öncelikle kanun maddesinin yasalaşma süreci ve konumu bu görüşü doğrulamaktadır. Çünkü hükümet tasarısında söz konusu maddenin yeri, yetkili makam kararı ile vatandaşlık kazanmaya ilişkin hükümlerden sonra gelmekte iken İçişleri Komisyonunda, yetkili makam kararı ile vatandaşlık kazanmaya ilişkin hükümler arasında yer almıştır. Yine Kanun sistematik olarak yorumlandığında, 18. maddede, yetkili makam kararı ile vatandaşlığın kazanılmasında vatandaşlık başvuru inceleme komisyonuna ilişkin düzenleme, 19. maddede ise, yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığın kazanılmasında usul ve esaslar, 20. maddede ise, yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığının kazanılmasının geçerliliği ve sonuçları düzenlenmiştir.⁸¹ Ayrıca kanun çalışmaları sırasında İçişleri Komisyonunda maddenin metni ve yeri değiştirilirken, evlât edinilenin *ex lege* vatandaşlık kazanma olanağının Kanundan çıkarıldığı açık olarak ifade edilmiştir.

İkinci olarak, *ex lege* vatandaşlık kazanılmasında “*milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmama*” şartının yeri bulunmadığı doktrinde ifade edilmektedir.⁸² Çünkü bu şart, yetkili makam kararı ile vatandaşlığın kazanılmasında (m. 11/1-g) aranmaktadır. Üstelik bu şartın gerçekleşip gerçekleşmediğini araştırarak,

düzenleyen 20. madde arasında tam bir uyum vardı. Ancak, 20. madde, TBMM İçişleri Komisyonunda değiştirildiği halde bu değişikliğe uygun olarak 9. maddede bir değişiklik yapılmamıştır. Dolayısı ile kanun maddeleri arasında uyum bozulmuştur: Tiryakioğlu, Bilgin, “Türk Vatandaşlığı Kanununa Göre Vatandaşlığın Yetkili Makam Kararı İle Kazanılması”, (Ed. Doğan, Vahit/Tanrıbilir, Feriha Bilge/Şit, Banu, *Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2008), s. 81 – 82, (Tasarı); Erdem, s. 148, dpn. 64; Erten, s. 953. Doğan ise, evlât edinme yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığını kazanma yollarından birisi olarak düzenlendiğine göre, 9. maddenin “*Sonradan kazanılan Türk vatandaşlığı, yetkili makam kararı veya seçme hakkının kullanılması ile gerçekleşir*” şeklinde anlaşılması gerektiğini ileri sürmektedir: Doğan, 2010, s. 62.

⁷⁹ Erten, s. 953.

⁸⁰ Doğan, 2010, s. 96; Erdem, s. 146; Tiryakioğlu, *Eleştirel Analiz*, s. 45; Nomer, 2010, s. 101.

⁸¹ Tiryakioğlu, *Eleştirel Analiz*, s. 45.

⁸² Tiryakioğlu, *Eleştirel Analiz*, s. 44.

inceleyecek ve takdir edecek bir makamın varlığı da zorunludur. Kanun metnindeki “*kazanabilir*” ifadesi de idareye takdir yetkisi verir niteliktedir. Dolayısı ile evlât edinme sonucunda vatandaşlığın kazanılması idarenin takdirindedir.

Üçüncü olarak, Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin (TVKUY) 35/V. maddesinde, Kanunun 17. maddesine göre Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen kişilerden aranan şartları taşıyanların Bakanlık kararı ile Türk vatandaşlığını kazanabilecekleri düzenlenmiştir. Bu hüküm de uygulamada, evlât edinme sebebi ile vatandaşlığın yetkili makam kararı ile kazanılabileceğini göstermektedir.

Dördüncü olarak, Medenî Kanun’da tam evlât edinme sistemine özgü bazı hükümlere yer verilmiş olsa da, Türk hukukunda sınırlı evlât edinme sisteminin kabul edilmesi, evlâtlığın Türk vatandaşlığını *ex lege* değil, yetkili makam kararı ile kazanılmasını gerektirmektedir. Çünkü, sınırlı evlât edinme sistemi, evlâtlığın vatandaşlığını ya hiç etkilenmemesi ya da yetkili makam kararı veyahut seçme hakkı ile vatandaşlığın kazanılmasına uygun bir sistemdir. Bu sebeple evlâtlığın *ex lege* vatandaşlık kazanması, genellikle, evlâtlığın önceki ebeveyn ile hukukî bağının kesildiği tam evlât edinme sisteminin kabul edildiği ülkelerde benimsenmektedir. Türk hukukunda ise, evlâtlığın *ex lege* vatandaşlık kazanmasını haklı gösterecek bir evlât edinme sisteminin kabul edildiğini söylemek zordur.

b) Evlât Edinme ile Türk Vatandaşlığın Kazanılması Şartları

aa) Evlat Edinilenin Küçük Olması

Evlât edinme ile Türk vatandaşlığının kazanılabilesinin ilk şartı, evlâtlığın küçük olmasıdır. Evlâtlığın küçük olup olmadığı evlâtlığın millî kanununa göre belirlenecektir (MÖHUK m. 18). Evlâtlık vatan-sız veya birden fazla vatandaşlığa sahip ise, küçüklük şartı, MÖHUK m.4’deki hükümlere belirlenecektir.⁸³

Küçüklük şartının evlât edinme tarihinde mi yoksa müracaat anında mı aranacağı hususunda Kanun’da bir düzenleme bulunma-

⁸³ Doğan, 2010, s. 96 – 97; Erdem, s. 148 – 149.

maktadır. Ancak Yönetmelikte, evlâtlık adına müracaatın evlât edinen tarafından yapılması kabul edildiğinden, evlâtlığın müracaat anında da küçük olması gerekmektedir. Çünkü evlâtlık ergin olduktan sonra, onun adına evlât edinenin müracaatının düşünülmemesi gerekir. Ayrıca Yönetmelik m. 32/III'de, müracaat tarihinde ergin olan yabancı evlâtlığın Türk vatandaşlığını genel yoldan (TVK m. 11, TVKUY m. 15) kazanabileceği düzenlenmiştir. Dolayısı ile küçüklük şartının, müracaat tarihinde bulunması gerekmektedir.

bb) Evlât Edinilen Kişinin Vatandaşlığa Alınmasında Millî Güvenlik ve Kamu Düzeni Bakımından Engel Teşkil Edecek Bir Halinin Bulunmaması

Evlât edinme yolu ile vatandaşlığın kazanılabilmesi için diğer şart ise, evlât edinilenin vatandaşlığa alınmasında millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunmamasıdır. 18 yaşından küçük evlât edinilen çocukların, millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından nasıl bir sakınca oluşturacağı ve sakıncaların nasıl tespit edileceği yönünde itirazlar ile bu şart doktrininde eleştirilmektedir.⁸⁴

Evlât edinme, bir ülkenin vatandaşlığını kazanmak amacıyla kötüye de kullanılabilmektedir. Bazen götürülecek ülkede yaşayan kimseler, ikamet, vatandaşlık ve göç kurallarını dolanmak için, kardeş çocukları gibi, yakın akrabalarını evlât edinebilmektedirler.⁸⁵ Bu sebeple bazı ülkelerde, aynen evlenmede olduğu gibi, evlât edinilenlerin ülkede ikametne ya da vatandaşlık kazanmalarına bazı sınırlayıcı hükümler getirilmektedir.⁸⁶ Örneğin Evlât Edinmeye Dair La Haye Sözleşmesinin 5 ve 17/I(d) maddesinde, evlât edinecek olan ebeveynin, evlât edinme ehliyetine ve elverişliliğine sahip bulunduğu ve çocuğun kabul eden Devlete girmesine ve orada sürekli ikametne izin verilmiş olduğu veya verileceği hususlarının tespit edilmesi gerektiği hükme bağlanmıştır. Sözleşme, her âkit devletin merkezî makamına, ülke dışında gerçekleştirilen evlât edinme işlemlerini veto etme hakkını vermiştir. Çünkü Sözleşme, çocuğun bulunduğu ülkeye, çocuğun

⁸⁴ Doğan, 2010, s. 95.

⁸⁵ Ansay, s. 100.

⁸⁶ Walmsley, Misuses, 68, Ansay, s. 95.

götürüleceği ülke makamlarınca ülkeye girmeye ve orada sürekli ikametine izin verildiğini gösteren bir onay almadığı sürece, evlât edinme işlemini yapma hakkı tanımamaktadır.⁸⁷

Nitekim TBMM İçişleri Komisyonunda da, evlât edinmenin kötüye kullanılabileceği gerekçesiyle evlât edinme yoluyla vatandaşlığın kazanılmasında “*millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmama*” şartının arandığı ifade edilmiştir.⁸⁸

Ancak burada bir noktaya da işaret etmekte yarar vardır. Eğer evlât edinme Türkiye’de gerçekleştiriliyorsa, evlât edinmeye karar veren Türk mahkemesi, MK m. 305/II ve m. 316 gereğince, gerçek bir evlât edinmenin varlığını ve evlât edinmenin küçüğün yararına olup olmadığını araştırmak zorundadır. Ancak bu araştırmadan sonra mahkeme evlât edinmeye karar verebilecektir. Mahkeme kararından sonra, idarenin, evlât edinmenin vatandaşlık ya da ikamet izni almak için yapıldığını ileri sürmesi de, bazı hukukî sorunlara yol açabilecek nitelikte olduğunu da belirtmek gerekir.⁸⁹

c) Vatandaşlığı Kazanma Anı

TVK m. 17 metninde yer alan “*karar tarihinden*” ibaresinden, hangi kararın anlaşılması gerektiği yönünde farklı değerlendirmeler söz konusu olabilir.

Bir görüşe göre⁹⁰, madde metninde geçen “*karar*” ile kastedilen evlât edinmeye ilişkin mahkeme kararıdır. Dolayısı ile yetkili makam

⁸⁷ Walmsley, *Misuse*, s. 75.

⁸⁸ Kanunda, “*millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmama*” şartı, yetkili makam kararı ile vatandaşlık kazanma yollarının tamamında aranmıştır. Genel olarak vatandaşlığa alınmada (m. 11/I-g), vatandaşlığın istisnai olarak kazanılmasında (m. 12/I), vatandaşlığın yeniden kazanılmasında (m. 13 ve 14), vatandaşlığın evlenme ile kazanılmasında (m. 16/I-c) ve evlât edinme ile vatandaşlığın kazanılmasında (m. 17).

⁸⁹ Almanya’da Hamburg Yüksek İdare Mahkemesi, evlât edinmenin özel hukuk ve idare hukuku bakımından sonuçlarının birbirinden ayrılarak farklı değerlendirilemeyeceğine karar verilmiştir. Evlât edinme işleminin geçerli bir şekilde kurularak, evlâtlığın evlât edinmenin soyadını almasına müsaade edilmesine rağmen, o ülkenin vatandaşlığının kazanılması söz konusu olduğunda, evlâtlık ilişkisini tanımamanın doğru olmayacağı ancak kamu düzeninin bunu gerektirmesi halinde evlât edinmenin özel hukuk ve idare hukuku bakımından sonuçları arasında bir fark yaratılabileceği de savunulmuştur: Ansay, s. 100.

⁹⁰ Nomer, 2010, s. 101; Erdem, s. 147.

kararı ile evlat edinilen Türk vatandaşlığına alınırsa, vatandaşlığın sonuçları, evlât edinmeye ilişkin mahkeme kararı tarihinden itibaren hüküm ve sonuç doğuracaktır.⁹¹ Bu görüşe göre, madde metninde geçen “karar”, eğer yetkili makamın kararı olsa idi, madde metninde bunun ayrıca ifade edilmesine gerek yoktu. Çünkü, yetkili makam kararı ile vatandaşlığı kazanma anı, madde 20’de ayrıca düzenlenmiştir. Kanun koyucu bu hükme istisna getirmek amacıyla olduğundan, m. 17’de, ayrıca bir “karar” ifadesini kullanmıştır.⁹²

Bizim de katıldığımız ikinci görüşe⁹³ göre, madde metninde geçen “karar” ifadesinden, yetkili makamın kararı anlaşılmalıdır. Kanunda, aynen evlenme gibi, evlât edinme de, yetkili makam kararı ile vatandaşlığın kazanılması sebeplerinden birisi olarak kabul edilmiştir. Bu sebeple, vatandaşlığın yetkili makam kararı ile kazanılmasının sonucu, vatandaşlığın idarenin kararından itibaren kazanılmasıdır. Ayrıca Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 35/V. maddesinde de, Kanunun 17. maddesine göre müracaat edenlerin, Bakanlık Kararı ile Türk vatandaşlığını kazanabilecekleri hükme bağlanmıştır.

d) Evlât Edinme Yolu ile Vatandaşlığın Kazanılması Usulü

Evlât edinme ile vatandaşlığın kazanılması, yetkili makam kararı ile vatandaşlık kazanma olarak nitelendikten sonra, bu yolla vatandaşlık kazanabilmek için müracaatın kim tarafından ve nereye yapılacağı hususunda da bazı tereddütlerin ortaya çıkması mümkündür. Çünkü evlât edinme ile vatandaşlığın kazanılmasında, evlâtlığın ergin olması şarttır. Ergin olmayan birisinin de hukuken geçerli bir talepte bulunması söz konusu değildir.

TVK m. 17’ye getirilen eleştirilerden birisi de, ergin olmayan bir çocuğun hukuken geçerli bir şekilde vatandaşlığa alınma müracaatında bulunamayacağı, şahsa sıkı sıkıya bağlı bu hakkın kanunî temsilci tarafından da kullanılamayacağı ve dolayısı ile bazı hukukî problemlerin ortaya çıkabileceğine dair itirazlardır.⁹⁴

⁹¹ Erdem, s. 147 – 148.

⁹² Nomer, 2010, s. 101.

⁹³ Doğan, 2010, s. 98.

⁹⁴ Erten, s. 953.

Karşılaştırmalı hukuka bakıldığında, bazı hukuk sistemlerinde, evlât edinme ile vatandaşlığın kazanılması evlât edinenin bir beyanına ya da talebine bağlı olmaktadır.⁹⁵ Üstelik Danıştay Nazım Hikmet Ran'ın vatandaşlığı hakkında karar verirken, vatandaşlığın şahsa sıkı sıkıya bağlı olduğu ilkesini katı biçimiyle uygulamaktan da vazgeçmiştir.⁹⁶ Ayrıca, TVK'da, çocukların doğum sebebi dışında Türk vatandaşlığını kazanması ve kaybetmesine ilişkin hükümler de bulunmaktadır. Örneğin, TVK m. 20/II'de, ana ya da babadan birinin Türk vatandaşlığını kazanması durumunda velayeti kendisinde bulunan çocuğun Türk vatandaşlığını kazanabilmesi, diğer eşin muvafakatine bağlı bulunmaktadır. Çıkma izni alarak Türk vatandaşlığından ayrılan ana ya da babanın çocuğunun da Türk vatandaşlığını kaybetmesi ana ya da babanın talebine ve diğer eşin muvafakatine bağlı tutulmuştur. Yine TVK m. 37'de, Türk vatandaşlığının kazanılması ve kaybına ilişkin müracaatların bizzat ya da özel bir vekaletname ile yapılabileceğini düzenlemiştir.

Hem Danıştay'ın kararlarında hem de kanunî düzenlemelerde, vatandaşlığın şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğu yolundaki katı anlayış⁹⁷ artık belli koşullarda da olsa değişmeye başlamıştır. Üstelik TVK'da, çocukların doğum dışında ebeveynin talebine ve iradesine bağlı olarak Türk vatandaşlığını kazanmasına ve kaybetmesine ilişkin düzenlemelere de yer verilmiştir. Kanaatimizce, evlâtlığın yetkili makam kararı ile vatandaşlığa alınması için, velayet hakkını haiz evlât edinenin talepte bulunmasının, vatandaşlık hukuku bakımından bir sakıncası olmaması gerekir.⁹⁸ Nitekim TVKUY m. 33/I-a'da, talebin evlât edinen tarafından yapılması gerektiği hükme bağlanmıştır.⁹⁹

⁹⁵ Bkz: II, B, 3, c.

⁹⁶ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, T. 6.10.2005, E. 2004/3, K. 2005/2371, 125 Yargı Dünyası, 2006, S. 125, s. 121-123; Danıştay Kararlar Dergisi, 2006, S. 111, s. 72-74; Ekşi, Nuray, Milletlerarası Nitelikli Davalara İlişkin Mahkeme Kararları, Arıkan Yayınevi, İstanbul 2007, s. 698-701; Danıştay 10. Daire, 25.03.2008, E. 2006/5858, K. 2008/1450. Kararlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Ekşi, Nuray/Özelci, M. Aytac, "Nazım Hikmet'in Türk Vatandaşlığından Çıkarılmasına İlişkin Kararların Değerlendirilmesi", İstanbul Barosu Dergisi, 2008, S. 5, s. 2308 vd.

⁹⁷ Danıştay'ın vatandaşlığın şahsa sıkı sıkıya bağlı hak olduğu yönündeki uygulaması hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Nomer, 2010, s. 160 ve dph. 153.

⁹⁸ Doktrinde, evlâtlığın ergin olmaması sebebiyle, başvurunun evlât edinen tarafından yapılması gerekeceği ifade edilmiştir: Nomer, 2010, s. 101.

⁹⁹ Evlât edinme sebebi ile Türk vatandaşlığını kazananlara TVK. m. 34/I-c'de, ergin olduktan sonra seçme hakkı ile vatandaşlıktan ayrılabilme hakkı tanınmıştır.

Evlât edinme ile vatandaşlığın kazanılmasında “*millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmama*” şartının kim tarafından tespit edileceği hususunda kanunda açık bir kural bulunmamaktadır. TVK m. 11 ve 16. maddeleri uyarınca yapılan başvuruların, gerekli şartları taşıyıp taşımadığı, TVK m. 18’e göre kurulan başvuru ve inceleme komisyonunca tespit edilmesi gerekmektedir (m. 18). Dolayısı ile Kanunun lafzı esas alındığında, evlât edinme ile vatandaşlığın kazanılmasında şartların oluşup oluşmadığını, TVK m. 18’e göre kurulan Komisyonun araştırma yetkisi bulunmamaktadır.

Doktrinde bir görüşe göre¹⁰⁰ ise, komisyonun inceleme yetkisi yalnızca, genel olarak vatandaşlığa alınma (m. 11) ve evlenme yolu ile vatandaşlığa alınmada (m.16) söz konusudur; yetkili makam kararı ile diğer vatandaşlık kazanma durumlarında Komisyonun bir inceleme yetkisi bulunmamaktadır.

Doktrinde diğer bir görüşe¹⁰¹ göre ise, kanunun sistematigi gereği, evlâtlığın Türk vatandaşlığını kazanabilmesi için, öncelikle millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunmadığının vatandaşlık başvuru inceleme komisyonu tarafından incelenmesi gerekmektedir.

TVKUY m.19’da genel olarak vatandaşlığa alınma, m. 29’da da, evlenme yoluyla vatandaşlığa alınma bakımından komisyon tarafından yapılacak işlemler ve uygulanacak esaslar belirlenmiştir Kanaatimizce, evlât edinme ile vatandaşlığın kazanılmasında vatandaşlık başvuru inceleme komisyonunda incelenecek ve araştırılabilecek bir şart bulunmamaktadır. Çünkü evlât edinmede aranan millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel bir halin bulunmaması şartının araştırılması yetkisi ve görevi, TVKUY’nde emniyet ve istihbarat makamlarına verilmiştir (m. 35/II). Hatta genel olarak vatandaşlığa alınma (TVKUY m. 18 ve 35/II) ve evlenme yolu ile (TVKUY m. 28 ve 35/II) vatandaşlığın kazanılmasında da millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel bir halin bulunmaması şartı, komisyon tarafından değil, emniyet ve istihbarat makamları tarafından yapılmaktadır. Dolayısı ile evlât edinme ile vatandaşlığın kazanılmasında, komisyonunun bir inceleme ve araştırma yetkisi bulunmamaktadır. Nitekim Kanun’un lafzı da, bu yorumu destekler niteliktedir.

¹⁰⁰ Doğan, 2010, s. 100.

¹⁰¹ Nomer, 2010, s. 101; Erdem, s. 151.

IV. SONUÇ

Evlât edinme işlemi, hem evlât edinenin hem de evlatlığın vatandaşlığını etkilemesi söz konusu olabilir. Ancak, evlât edinmenin, daha çok evlâtlığın vatandaşlığına etkisi söz konusu olmaktadır. Evlât edinmenin evlâtlığın vatandaşlığına etkisi de iki şekilde söz konusu olabilir. Birincisi, evlâtlığın, evlât edinenin vatandaşlığını kazanması sebebiyle, önceki vatandaşlığını kaybetmesidir. İkincisi ise, evlâtlığın, evlât edinenin vatandaşlığını kazanmasıdır. Evlâtlık, evlât edinme sebebiyle vatandaşlığını kaybedebilmektedir. Ancak bunun için evlâtlığın vatanatsız kalmaması diğer bir ifade ile evlât edinenin vatandaşlığını kazanabilmesi gerekir.

Günümüzde, evlât edinilmiş çocuğun vatandaşlık durumu, kan bağı ile (tabii) soybağı kurulan çocukların vatandaşlığına yaklaştırılmaya çalışılmaktadır. Nasıl bir çocuk doğumla soybağına istinaden vatandaşlık kazanıyorsa, evlât edinilen çocuk da, evlât edinmeden sonra, evlât edinen ebeveynin vatandaşlığını kazanmalıdır. Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nin 6/IV. maddesinde, vatandaşlığa almada kolaylık gösterilecek kişiler sayılmıştır. Bu kişilerden birisi de, evlât edinilen çocuklardır. Buna göre, her âkit devlet, kendi vatandaşı tarafından evlât edinilmiş çocukların vatandaşlığa alınmasını kolaylaştıracaktır. 1967 tarihli Çocukların Evlât Edinilmesi Hakkında Avrupa Sözleşmesi'nde de, evlât edinilen çocukların evlât edinen ebeveynin vatandaşlığını kazanabilmesi için âkit devletlerin gerekli düzenlemeleri yapması gerektiği kabul edilmiştir.

Karşılaştırmalı hukuk incelendiğinde evlât edinme ile vatandaşlık *ex lege*, telsik (yetkili makam kararı) ve talep ile kazanılabilmektedir. Ancak tam evlât edinmenin benimsendiği ülkelerde, evlâtlığın vatandaşlığı *ex lege* kazanılması yönünde düzenlemeler yapılmaktadır. Örneğin, Almanya, ABD, İsveç, Hollanda, Belçika, İngiltere'de durum bu şekildedir.

Türk hukukunda ise, evlâtlık, 403 sayılı mülga TVK'nda belli şartlarda Türk vatandaşlığını *ex lege* kazanabilmekte iken, meri 5901 sayılı Kanun'da evlâtlık Türk vatandaşlığını yetkili makam kararı ile (telsik) kazanabilmektedir. 5901 sayılı Kanun'da, evlâtlığın Türk vatandaşlığını kazanabilmesi için, iki şart aranmıştır. Bunlardan birisi, evlâtlığın küçük olmasıdır. Diğeri ise, evlâtlığın vatandaşlığa alınmasında millî

güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunmamasıdır. Bu şartların varlığı halinde idare, evlâtlığın Türk vatandaşlığını kazanmasına karar verebilecek ve evlâtlık da bu karardan itibaren Türk vatandaşlığını kazanabilecektir.

KAYNAKLAR

- Acabey, Beşir, *Soybağı Kurulması, Genel Olarak Sonuçları, Özellikle Evlilik Dışında Doğan Çocukların Mirasçılığı*, Güncel Hukuk Yayınları, İzmir 2002.
- Akyüz, Emine, *“Evlât Edinmeye İlişkin Uluslararası Sözleşmeler, Çağdaş Hukuk Sistemleri ve Türk Medenî Kanunu”*, Prof. Dr. Hamide Topçuoğlu’na Armağan, Ankara 1995, s. 153- 169.
- Ansay, Tuğrul, *“Türk Hukukunda Evlâtlık İlişkinin Kurulması ve Bunun Sınır Ötesine Yansımaları”*, Prof. Dr. Bilge Öztan’a Armağan, Ankara 2008, s. 85 – 103.
- Arat, Tuğrul, *“Evlât Edinme Hukukundaki Gelişmelere Toplumsal – İşlevsel Açından Bakış”*, Osmal F. Berki’ye Armağan, Ankara 1977, s. 105 – 178.
- Aybay, Rona, *Vatandaşlık Hukuku*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2006.
- Aydoğdu, Murat, *Çağdaş Hukukî Gelişmeler Işığında Evlât Edinme*, Adalet Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 2009.
- Bauböck, Rainer/Perchinig, Bernhard, *“Evaluation And Recommendations”*, (eds, Bauböck, Rainer/ Ersbøll, Eva/Groenendijk, Kees/Waldrauch, Harald, *Acquisition and Loss of Nationality*, Amsterdam University Press, Amsterdam 2006, Vol. I), s. 431 – 478.
- Baygın, Cem, *“Evlât Edinmenin Sonuçları”*, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C. VII, S. 3 – 4, 2003, s. 627 – 650.
- Berki, Osman Fazıl, *Devletler Hususî Hukuku*, AÜHF Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 1956.
- Bernitz, Hedvig Lokrantz/Bernitz, Henrik, *“Sweden”*, (eds, Bauböck, Rainer/ Ersbøll, Eva/Groenendijk, Kees/Waldrauch, Harald, *Acquisition and Loss of Nationality - Policies and Trends in 15 European*

- States*, Amsterdam University Press, Amsterdam 2006, Vol. II), s. 517 – 544.
- Çalışkan, Yusuf/Güvercin Şahan, Ayşe, “Evlat Edinme ile İlgili Yabancı Mahkeme Kararlarının Türk ve Amerikan Hukukunda Tanınması”, *Ergon A Çetingil ve Rayegân Kender*, 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı, İstanbul 2007, s. 416 – 427.
- De Groot, Gerard-Rene/Vink, Maarten P., *Loss of Citizenship, Trends and Regulations in Europe*, <http://eudo-citizenship.eu>, (15.05.2011).
- Dingu-Kyrklund, Elena, “Nationality And The Child: Hildren’s Right to Citizenship – The Swedish Case”, 3rd European Conference on Nationality, “Nationality and the Child”, (Strasbourg, 11-12 October 2004), http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/nationality/3_WEB%20E%20Rep.%2017.pdf, (15.05.2011).
- Doğan, Vahit, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Seçkin Yayınevi, 8. Baskı, Ankara 2008, (2008).
- Doğan, Vahit, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Seçkin Yayınevi, 10. Baskı, Ankara 2010, (2010).
- Doğan, Vahit/Tanrıbilir, Feriha Bilge/Şit, Banu, *Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2008.
- Duncan, William, “Nationality and the Protection of Children Across Frontiers the Case of Intercountry Adoption”, 3rd European Conference on Nationality, Strasbourg, 11-12 October 2004, Room 1, Palais de l’Europe, “Nationality and the Child”, http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/nationality/3_WEB%20E%20Rep.%209.pdf, (15.05.2011).
- Dural, Mustafa/Ögüz, Tufan/Gümüş, Alper, *Türk Özel Hukuku*, C. III, Filiz Kitabevi, İstanbul 2005.
- Ekşi, Nuray, *Milletlerarası Nitelikli Davalara İlişkin Mahkeme Kararları*, Arıkan Yayınevi, İstanbul 2007.
- Ekşi, Nuray/Özelçi, M. Aytaç, “Nazım Hikmet’in Türk Vatandaşlığından Çıkarılmasına İlişkin Kararların Değerlendirilmesi”, *İstanbul Barosu Dergisi*, 2008, S. 5, s. 2297 – 2333.
- Erdem, Bahadır B., *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Beta Yayınevi, İstanbul 2010.

Erten, Rifat, "5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununa Göre Türk Vatandaşlığının Kazanılması", *Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan*, Ankara 2010, s. 917 – 959.

Fagerlund, Jessica, "Finland", (eds, Bauböck, Rainer/ Ersbøll, Eva/ Groenendijk, Kees/Waldrauch, Harald, *Acquisition and Loss of Nationality - Policies and Trends in 15 European States*, Amsterdam University Press, Amsterdam 2006, Vol. II), s. 149 – 186.

Fişek, Hicri, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, AÜHF Yayınları, Ankara 1959.

Foblets, Marie-Claire - Loones, Sander, "Belgium", (eds, Bauböck, Rainer/ Ersbøll, Eva/ Groenendijk, Kees/Waldrauch, Harald, *Acquisition and Loss of Nationality - Policies and Trends in 15 European States*, Amsterdam University Press, Amsterdam 2006, Vol. II), s. 61 – 104.

Galicki, Zdzislaw, *Nationality of the Child - Feasibility Study*, <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/nationality/CDCJ-BU%20%282006%29%2029%20e%20-%20STUDY%20National%20of%20Child%20GALICKI%20Dec%2006.pdf>, (15.05.2011).

Göğer, Erdoğan, *Türk Tâbiyet Hukuku*, AÜHF Yayınları, 4. Bası, Ankara 1979.

Güngör, Gülin, "Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi", *Prof. Dr. Yılmaz Altuğ'a Armağan*, MHB, Y. 1997 – 1998, s. s. 229 – 251.

Hailbronner, Kay, "Nationality in Public International Law and European Law", (eds, Bauböck, Rainer/ Ersbøll, Eva/ Groenendijk, Kees/Waldrauch, Harald, *Acquisition and Loss of Nationality*, Amsterdam University Press, Amsterdam 2006, Vol. I), s. 35 – 104.

Kırkbeşoğlu, Nagehan, *Soybağı Alanında Biyoetik ve Hukuk Sorunları*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2006.

Leiter, Valerie/McDonald, Jennifer Lutz/Jacobson, Heather T., *Challenges to Children's Independent Citizenship: Immigration, Family and the State*, <http://chd.sagepub.com/cgi/content/abstract/13/1/11>, (15.05.2011).

Nomer, Ergin, *Devletler Hususî Hukuku*, Beta Yayınevi, İstanbul 2011.

Nomer, Ergin, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Filiz Kitabevi, 14. Baskı, İstanbul 2003, s. 52, (2003).

- Nomer, Ergin, *Vatandaşlık Hukuku*, Filiz Kitabevi, 18. Baskı, İstanbul 2010, 138 vd, (2010)
- O'Halloran, Kerry, *The Politics of Adoption*, Second Edition, Springer, 2009.
- Ruhi, Ahmet Cemal, *Türk Hukukunda Evlât Edinme ve Evlât Edinme ile İlgili Yabancı Mahkeme Kararlarının Türkiye'de Tanınması*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2002.
- Sargın, Fügen, "Türk Vatandaşlık Kanununda Değişiklik Yapan 2003 tarih ve 4866 Sayılı Kanun Kapsamından Bir Değerlendirme", *AHFD*, 2004, C. 53, S. 1, s. 27 – 63.
- Serozan, Rona, "Yeni Medeni Kanun'un Çocuklara (Soybağı Hukukuna ve Çocuk Haklarına) İlişkin Düzenlemesi", *Prof. Dr. Ünal Tekinalp'e Armağan*, C. II, İstanbul 2003, s. 499 – 516.
- Serozan, Rona, *Çocuk Hukuku*, Vedat Kitapçılık, 2. Baskı, İstanbul 2005.
- Tanrıbilir, Feriha Bilge, "Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Türk Hukuku", *Prof. Dr. Ergin Nomer'e Armağan*, MHB, 2002, s. 791 – 818, (Avrupa).
- Tanrıbilir, Feriha Bilge, "Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısının Vatandaşlığın Kazanılmasına İlişkin Hükümleri", *TBBD.*, S. 75, 2008, s. 27 – 62, (Tasarı).
- Tanrıbilir, Feriha Bilge, "Vatandaşlığın İrade Dışı Kayıp Halleri", (Ed. Doğan, Vahit/Tanrıbilir, Feriha Bilge/Şit, Banu, *Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu*, Ankara 2008), s. 143 – 161.
- The Implementation and Operation of the 1993 Hague Intercountry Adoption Convention: Guide to good Practices*, The Hague 2008.
- Tiryakioğlu, Bilgin, "Türk Vatandaşlığı Kanununa Göre Vatandaşlığın Yetkili Makam Kararı İle Kazanılması", (Ed. Doğan, Vahit/Tanrıbilir, Feriha Bilge/Şit, Banu, *Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2008), s. 79 – 96, (Tasarı).
- Tiryakioğlu, Bilgin, "Yeni Türk Vatandaşlık Kanununun Eleştirel Analizi", (Ed., Hailbronner, Kay/Tiryakioğlu, Bilgin/Küçük, Esin/Schneider, Katja, *Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler*, Ankara 2010), s. 24 – 66, (Eleştirel Analiz).

Tiryakioğlu, Bilgin, *Çocukların Korunmasına İlişkin Milletlerarası Sözleşmeler ve Türk Hukuku*, Başbakanlık Aile Kurumu Yayınları, Ankara 1991, (Türk Hukuku).

Uluocak, Nihal, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1989.

Vink, Maarten P./De Groot, Gerard-Rene, *Birthright Citizenship: Trends and Regulations in Europe*, s. 18, http://eudo-citizenship.eu/docs/birthright_comparativepaper.pdf, (15.05.2011).

Waldrauch, H., "Methodology for Comparing Acquisition and Loss of Nationality", (eds, Bauböck, Rainer/ Ersbøll, Eva/Groenendijk, Kees/ Waldrauch, Harald, *Acquisition and Loss of Nationality*, Amsterdam University Press, Amsterdam 2006, Vol. I), s. 105 – 120, (Methodology).

Waldrauch, Harald, "Acquisition of Nationality", (eds, Bauböck, Rainer/ Ersbøll, Eva/Groenendijk, Kees/Waldrauch, Harald, *Acquisition and Loss of Nationality*, Amsterdam University Press, Amsterdam 2006, Vol. I), s.121 – 182, (Acquisition).

Waldrauch, Harald, "Loss of Nationality", (eds, Bauböck, Rainer/ Ersbøll, Eva/Groenendijk, Kees/Waldrauch, Harald, *Acquisition and Loss of Nationality*, Amsterdam University Press, Amsterdam 2006, Vol. I), s. 183 – 220, (Loss of Nationality).

Walmsley, A., "Report on Misuse of Nationality Laws", s. 8, 1st European Conference on Nationality "Trends and Developments in National And International Law on Nationality" (Strasbourg, 18 and 19 October 1999),

<http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/nationality/Conference%201%20%281999%29Proceedings.pdf>, (15.05.2011), (Misuse).

Walmsley, Andrew, *Report on Conditions for the Acquisition and Loss of Nationality*, http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/nationality/Reports_en.asp, (15.05.2011), (Report).